Reiz. - Sepp.
Högholmsgränd. 31.
27 6.

EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Laupäeval, 31. aug. 1974
Nr. 68 (3956) 16. aastakäik

Ameerika Hääl sai oma eesti saadetele Veedami juhatajaks

WASHINGTON (EPL kirjasaatjalt) — Ameerika Hääle raadiosaadete Eesti osakonna uueks juhatajaks nimetati 12. augustil Voldemar Veedam. Senine kauaegne Eesti Teenistuse juhataja Jaan Kitzberg lahkus 1. juulil 1974, siirdudes pensionile. Vahepeal täitis ajutiselt juhataja kohuseid toimetaja Imre Lipping, kes aga on andnud sisse oma lahkumisteate Ameerika Hääle juurest ja asub juba augusti lõpul täisajaliselt edasi õppima ajaloodoiktori kraadi saavutamiseks Washingtoni eeslinnas asuva Marylandi Ülikooli juures.

Kuna viimasel ajal on toimunud ka rida teisi isikulise koosseisu muudatusi eestikeelsete saadete toimetuses, nii pensionile siirdumise kui teistesse osakondadesse lahkumise tõttu ja toimetus võrreldes varasema ajaga on tublisti teisenenud, siis heitkem lühike pilk praegusele koosseisule.

Uus Ameerika Hääle Eesti Teenistuse juhataja Voldemar Veedam on töötanud eestikeelsete saadete toimetuses üsna algaastatest peale, juba üle kahekümne aasta, kui välja arvata nelja-aastane perioood, millal ta oli USA Kongressi Raamatukogu teenistuses.

Voldemar Veedam on 62 a. vana, sündinud Tallinnas 1912, kus ta lõpetas gümnaasiumi ning õppis seejärele Tartu Ülikoolis ajalugu. Ajakirjanikukarjääri alustas Veedam juba iseseisvas Eestis. Saksa okupatsiooni ajal siirdus ta üle lahe Soome ja sealt edasi Rootsi, kus tal ei olnud aga pikka asu: Ta oli üks neist eestlastest, kes võtsid ette väikestel paatidel hädaohtliku reisi üle ookeani Uude Maailma, millised retked said Ameerika ajakirjanduses tuntuks viikingipaatide nime all. Veedami paatkond saabus Ameerikasse 1945. ja sellest meretkest ilmus tema sulest kirjutus "Erma meresõit".

Koostöös ameerika ajakirjaniku Carl B. Walliga ilmus 1952 Veedami pikem, 246-leheküljeline ingliskeelne raamat "Sailing to Freedom" ("Purjetades vabadusse") mis käsitleb "Erma" sõitu ja selle tagapõhja ja mis on tõlgitud paljudesse teistesse keeltesse. V. Veedam kuulub akadeemiliselt Ü.S. Raimla liikmeskonda.

Järg lk. 7

Balti protest New Yorgis

Kui New Yorgis sai teatavaks, et Austraalia liiduvalitsus Canberras on Moskvale annud tunnustuse Balti riikide anneksteerimise osas, korraldasid eesti, läti ja leedu noored vabadusvõitlejad Batunis (Baltic Appeal to United Nations) demonstratsiooni Austraalia lennuliini Quantase New Yorgi esinduse ees, kuna maailmalinnas puudub Austraalia diplomaatiline esindus.

Pildil Batuni demonstrandid plakatitega, milles naelutatakse kinni, et demokraatlik Austraalia toetab N. Liidu vägivaldset sõjalist okupatsiooni Balti riikides, et balti rahvad ei

Järg lk. 7

E. Enno lesk surnud

LONDON (EPL) — Lähenedes oma 95-ndale sünnipäevale suri Londonis, Inglismaal 21. juuli hilisõhtul luuletaja Ernst Enno lesk Olga Elfiede (Ella) Enno. Ta elas oma näitlejatarist tütre Liki Enno-Toona juures, kelle tütar Elin Toona on jätkanud vanaisa kirjandusliku traditsiooni, olles juba tuntud eesti kirjanik.

Ella Enno oli Kodavere kösti Joosep Sauli tütar. Õppis kunsti Soomes Helsingi Arteneumis ja hiljem Kristjan Raua juures. Tema joonistusi ilmus "Postimehes" ja ajakirjades. Ernst Ennoga abiellus ta 1909. Enno siirdumisega Haapsallu koolinõunikuks, sai see linn nende kodukohaks. Pagulasteekond viis Ella Enno koos tütrega alul Saksamaale, kust siis siirduti Inglismaale.

ELLA ENNO

Ka USA senat määras summa eesti saateks

WASHINGTON (VES) — USA kongressi ülemkoda — senat — otsustas senaator Charles H. Perry ettepanekul määrata 75.000 dollarit Radio Liberty eesti saadeteks ja sama suure summa ka läti saadeteks. Summad on ette nähtud 1975-ndaks eelarveaastaks.

Leedu saadeteks oli summa varem administratsiooni poolt ette pandud, kusjuures aga kongressi esindajatekoja otsust 75.000 dollari määramiseks nii eesti kui leedu saadetele eelarvesse polnud võetud. Nüüd suurendas senat valitsuse poolt esitatud summat vastavalt oma otsusele.

Senati väliskomisjonis võitles ägedalt BAlti saadete loomise vastu Radio Libertys selle esimees senaator Fulbright (kes nüüd langeb senatist välja, kuna teda tagasi ei valitud), kes ütles, et saated on "külma sõja jäänus".

Kui aga asi tuli arutusele senati pleenumil, siis pooldas senaatorite enamus, ilmselt mõjustatuna senaator Percy sõnavõtust, sliski ka Balti saateid Radio Libertys, kus need senini puudusid.

Teatavasti on eesti, läti ja leedu saated olemas välisministeeriumile alluva Ameerika Hääle juures.

Kesknõukogu erakorraline konverents

LAKEWOOD (VES) — Ülemaailmse Eesti Kesknõukogu erakorralisel koosolekul Lakewoodis, millest osa võttis ka E.V. esindaja Ernst Jaakson, arutati päevakõsimuste hulgas Austraalia tunnustuse andmist N.Liidu vallutusele Balti riikides ja sellega ühenduses teostatavaid protestiaktsioone, samuti aktsioone ühenduses Radio Liberty eesti saadete jaoks kongressi komisjoni poolt ette pandud 75.000 dollarilise krediidi "kinni külmutamine".

Vastavat otsust ei ole kongress vastu võtnud, kuigi kongress kinnitas üldise Radio Liberty ja Free Europe Radio eelarved 49 miljoni dollari suuruses.

USA valitsuse juures taotletakse nn. etnilise pärandi summade andmist ka eestlastele, kes sel aastal küll vastava programmi ja taotluse esitasid, kuid summadest ilma jäeti.

E.V. esindaja Ernst Jaakson andis ülevaate ametlikust asjaäigust Eesti kutsumiseks osa võtma Philadelphias toimuvatest peapidustustest USA 200 a. isesisvuse tähistamiseks. Kuna Eesti kui riik ei saa pidustustel esineda, pööras E.

Järg lk. 7

EPL Laupäeval, 31. aug. 1974

SOODSAM?

Negatiivsetele teadetele Austraalia tunnustusest Balti riikide annektsioonile järgnes üks positiivne uudis: USA äsja ametisse astunud uus president Gerald Ford võttis silmatorkava kiirusega vastu Balti rahvaste esindajad Valges Majas, kes teda informeerisid nende ikestatud maade probleemist ja vaba informatsiooni suunamisest sinna mh. Radio LIberty saadete kaudu, millele kongress on olnud positiivne, kuid mis eesti ja läti keelsete saadete osas ei ole teostamist leidnud just administratsiooni vastuseisu tõttu, kes kogu aeg on mures olnud Nixoni nn. "sobimuspoliitika" pärast — venelast pole tahetud ärritada.

Selle poliitika tagajärjel on pikemat aega Valge Maja uksed olnud suletud Balti organisatsioonidele, kes muide alles enne Nixoni Moskvareisi palusid kokkusaamist. Kõige selle taustal tuleb baltlaste vastuvõtmist Valges Majas pidada heaendeliseks märgiks, kuigi kõnelus presidenti ja millegikski ei kohusta. Ta oli aga loomulikult teadlik, et venelased seda zhesti tähele panevad teatud erutusega.

On ju nendel viimastel nädalatel tekkinud uusi huvikollisioone mh. Küprose küsimuses, kus venelased on agarad nõudma "kõigi sõjaliste üksuste" eemaldamist saarelt, milline just sõjaliselt huvitab ka N.Liitu ja tema Vahemere-laevastikku ja selle tõttu näeks kõige Nato-üksuste (inglased, kreeklased ja türklased) eemaldamist. Lääneriikidel on alati vähemalt teoreetiline võimalus nõuda vene okupatsioonivägede viibimise arutamist rahvusvahelise foorumi ees nende piirkondades, millised Hitler-Stalini kokkuleppega vägivaldselt viidi Nõukogude sfääri, näit. Eestis, Lätis ja Leedus. Kuna ka Kommunistlik Hiina on hakanud N. Liitu tembeldama imperialistlikuks ja kolonialistlikuks, siis võib see asjaolu ka lääneriikidele ühel päeval julgust anda vastunõudmisteks.

President Gerald Fordi välispoliitilised huvid on varem peamiselt piirdunud Vietnamiga, kus ta kindlalt asus kommunismivastasel positsioonil. On teadmata, milliseks kujuneb tema tegelik mõju välispoliitikale, kus ohjad endiselt jäävad välisminister Kissingeri kätte, kes teatavasti koos Nixoniga oli kommunistidega sobimuse otsijaks, nn. reaalpoliitilise liini süvendajaks, mis tegelikult on uueks elemendiks Wilsonist peale idealismi lippu kannud USA välispoliitikas, kuigi selles uues poliitikas ei ole olnud täit järjekindlust.

Samal ajal kui on püütud olla Moskva meele järele, ei ole siiski mindud nii kaugele kui näit. nüüd Austraalia, kes oma "sõprust" kinnitas N.Liidu poolt vallutatud Balti riikide ikestuse tunnustamisega. Küsimus arengu suhtes seisneb peamiselt presidendi ja tema välisministri vastastikuses mõjus. Nixon seisis kindlalt Kissingeri poliitika taga, samal ajal kui osa valitsusliikmeid eesotsas kaitseministriga olid kriitilised. Ka kaitseminister on jäänud oma kohale. Kas heaendeline algus on meile soodsam, seda näitab tulevik.

Välisministeerium on presidendivahetusel E.V. esindajale kinnitanud, et muudatud ei too muudatusi poliitikas Eesti Vabariigi staatuse suhtes ja üks praktilisi kinnitusi oli kiire telefoniline kutse Eesti Vabariigi esindusele osa võtta kogu muu diplomaatliku korpuse koosseisuga uue presidendi programmikõnet kongressi mõlemate kodade ühisel koosolekul — sellest võttis Ernst Jaaksoni eemaloleku tõttu osa tema asemik konsul Aksel Linkhorst.

Eestlased on olnud traditsiooniliselt usaldusliku USA ja tema presidendi suhtes ja seda eeskätt selle tõttu, et see maa on seisnud kindlal postisoonil vägivalla vastu ega ole tunnustanud mingeid vägivaldseid anastusi, mida teostasid Hitler ja Stalin kas omaette või siis kokkuleppes. President Nixon aga, kes varem esines kindlusega vägivalla vastu, muutus viimasel ajal silmatorkavalt "realistlikuks" ja sellega õieti põhjustas nii Brandti idapoliitika kui ka nüüdse Austraalia häbiväärse vägivalla aktsepteerimise. Tema viimane Ikestaute Nädala proklamatsioon oli oma "vesisusega" tähelepandav kõrvalehiilimise rekord seadusest, millega see nädal loodi.

President Ford on, nagu sellistel puhkudel tehakse, kinnitanud, et tema valitsusperioodi heaendelisel alguse on oma lubav tähendus selles mõttes, et juhtiv suurdemokraatia ei tagane oma vabadust kaitsvatelt positsioonidelt.

KLA

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 170:—
Termin (4 kuud) ..... kr. 62:—
Kuu ..... kr. 17:—

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB

Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1974

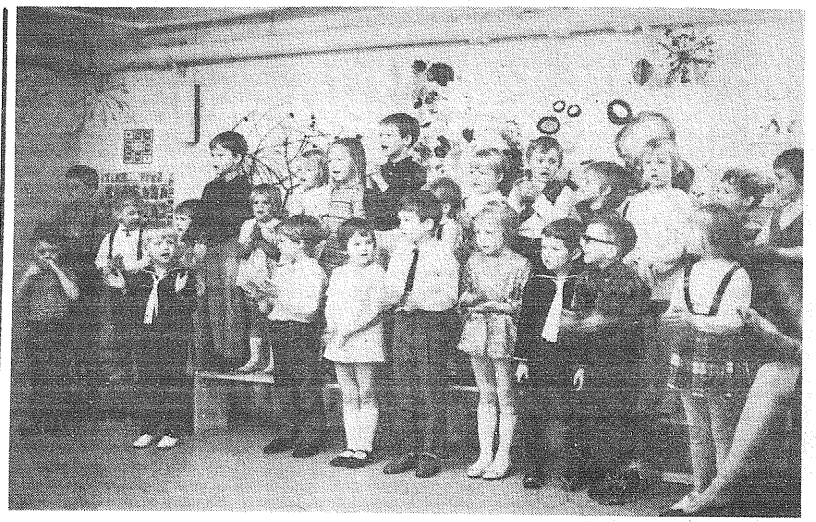

Pilt lasteaia kasvandikest lasteaia käimapanemise ajast.

Tegevus algas eesti lasteaias

S. E. Lastealas algas tegevus kolmapäeval 21. augustil. Juba kella kaheksaks kogunes lapsi, nii endiseid kasvandikke kui ka väljakeseid ödesid-vendi, kes suve jooksul olid saanud kolme aastaseks. Tuli ka päris uusi, emade käekõrval, vähe argliku sammuga, et koos teiste eesti keelt kõnelevate lastega moodustada lõbusa mänguringi.

Lasteaias, mis töötab esmas.-reedeni kell 8.30—13.30, on veel vabu kohti.

Samuti on vabu kohti laupäevases mänguringis, mis on avatud laupäeviti kella 10.00—13.00.

Eelmise aasta eeskujul tegutseb lasteaia juures eesti keele õppering nendele lastele, kes eesti keelt ei valda. Õpetus toimub esmaspäeval ja neljapäeval kella 15.00—17.00 lasteaia ruumides. Õpperingi juhatab algkooli õpetaja Eva Klemmer.

Lähemat informatsiooni saab lasteaia juhatajalt E. Klemmer'ilt tel. 20 50 91 ja 716 49 45.

KIRIKLIKE teateid

EEL KIRIK

STOCKHOLM: Peapiiskopl/k kog. 1/9 jääb jumalat. ära. Skansenis 1/9 kl. 16.45 Seglora kirikus sisserännanute jumalateenistus, millest soovitatakse osa võtta.

ALINGSÅS: Maakirikus jumalat. 7/9 kl. 15, õp. Kool, orelil PG Strömberg, laululehed.

GÖTEBORG: Gbg-L.Rootsi kog. jumalat. Kristlines 8/9 kl. 14, õp. Kool, orelil PG Strömberg, laululehed.

EESTI AP. ÕIG. KIRIK

STOCKHOLM: Püha Nikolai Peakirik, 1/9 kl. 11 liturgia, kiriklik uus aasta, ülempr. Nael.

GÖTEBORG: Guldhedeni Ortodokskirik, 8/9 kl. 11 Neitsi Maria sündimisepüha jumalat., praost Raag.

SOOME ORTODOKSKIRIK

BORÅS: Caroli kog. maja ortodokskabelis õhtuteen. 31/8 kl. 17. Teisipäeva- ja õpperingide töö algus. Samas liturgia 1/9 kl. 10, ülempr. Juhkam.

VABAKIRIKUD

STOCKHOLM: Eesti Nelipühi Kirik, Brå vallag. 11, 1/9 kl. 10 pühapäevakool, kl. 11 jumalat., Allan Laur, lauluettek. 3/9 kl. 19 koorliharjutus.

STOCKHOLM: Eesti Maja, Walling. 34, 7/9 kl. 18 vaimulik laulu- ja muusikaõhtu, külalisena Charles Kipper Torontost, Lauri kvartett, nais- ja segakoor.

STOCKHOLM: Skansen, Oscarsterrassen 1/9 kl. 14.45 vaimulikke laule eesti keeles Stockholmi Eesti Nelipühi Kiriku koorilt.

STOCKHOLM: Norrmalmi Bapt.-Kirik, Norrtullsg. 37, 1/9 kl. 14 jumalat., pärast Kristuse surma mälest. O. Loogna.

ALINGSÅS: KFUM, Östra Kyrkog. 8 B jumalat. 8/9 kl. 11, S. Nilholm jt.

ESKILSTUNA: Nelipühi KIrik Filadelfia, Smedjeg. 23, 31/8 kl. 17 vaimulik lauluõhtu, kõne A. Laurilt, külalisi Stockholmist, koor ja kvartett, kohvilaud.

GÖTEBORG: Blå Bandet, Erik Dahlbergsg. 10 jumalat. 1/9 kl. 11, A. Vaim.

GÖTEBORG: Smyrna, Parkg. 1 jumalat. 31/8 kl. 18.30 piibli- ja palvet., Juho Tiid. 1/9 kl. 15 (muudetud aeg) A. Milder, soolo- ja koorilaule, Kristuse surma mälest. Pühapäevakool algab 8/9 kl. 15. Nädala sees: Hisingenil Ibsensg. 4 kolmapäeviti kl. 18. Jonseredis neljapäeviti (muudetud päev Kurkog. 3 D kl. 18.

GÖTEBORG: Linnea kirik, Linnég. 35 jumalat. ja Kirstuse surma mälest. 1/9 kl. 11, H. Nyman. Parkg. 11 KFUM palvet. 4/9 kl. 18.

UPPSALA: Nelipühi Kirik, St. Persg. 9, 8/9 kl. 16 vaimulik laulu- ja muusikaõhtu, külalisena Charles Kipper Torontost, Lauri kvartett.

Pärast-lõuna kodu

Pärastlõunakodu lastele alustas oma tegevust Stockholmi Eesti Lasteaia ruumides Eesti Majas. Tegevus toimub koolipäevadel kella 13.30-st kuni 17-ni. Õpilaste äratoomine Eesti algkoolist on korraldatud.

Pärastlõunakodusse on võimalik vastu võtta ka lasteaia lapsi, kelle vanematel on takistusi lastele järele tulemiseks määratud ajal.

Lähemat informatsiooni pärastlõunakodu kohta annavad Siim Saare, tel. tööl 10 61 60 ja kodus 38 76 71 ja Mari Pajusoo, tel. kodus 89 23 28.

SIIT ja SEALT

Mari (n-na Tein) ja Peet Koklal sündis Stockholmis esimese lapsena tütar.

Mosaiigi-näitus

Laupäeval 7. septembril kell 13 avab Välis-Eesti oma kunstiniituste sügishooaja Mady Vainu mosaiigitöödega, kus välja pannakse 30 kompositsiooni. Näitus kestab kuni 26. septembrini ning on avatud argipäeviti kell 10 kuni 17, laupäeviti kell 10 kuni 14.

Kuna näitus peegeldab eesti kunstielus ainulaadset tehnikat ootavad korraldajad rohkearvulist külastajaskonda. Välis-Eesti aadress: Lilla Nygatan 8, telefon 08/11 50 40.

Eesti keel ülikooli tasemel Uppsalas ja Stockholmis

Üliõpilasi, kes on huvitatud eesti keele õppimisest Uppsalas või Stockholmis (siin 20 punkti ulatuses), palutakse endid kohe registeerida Soome-ugri instituudi juures Uppsalas (ka neid, kes tahavad õppida Stockholmis) tel. 018/13 65 06, Institutionen för finsk-ugriska språk, St. Olofsgatan 1, 752 35 Uppsala.

Osavõtjate arvust olenevad võimalused eesti keele õpetuse korraldamiseks Uppsala ülikooli juures järgmisel õppeaastal.

Lähemat informatsiooni võib saada ka Eesti Keele ja Kirjanduse instituudist tel. 08/15 01 60.

Göteborgi eestlased!

Saatke oma lapsed eesti pühapäevakooli! Tegevus algab 8. sept. kl. 15 Smyrna koguduse majas, sissekäik Parkgatan 1.

Alates 1. sept. jumalateenistused igal pühapäeval kl. 15 (muudetud aeg) ja laupäeviti kl. 18.30.

Iga kaasmaalane on kutsutud ja oodatud. Kasutame Armuaega oma hingede õnnistuseks!

Tervitab:
SMYRNA EESTI KOGUDUS

Solzhenitsõn ja Nobeli auhinna andmine temale

Jaurès Medvedev oma raamatus "Kümme aastat Aleksander Solzhenitsõni elus" kujutab, kuidas arenes Nobeli auhinna andmine kirjanikule — vaadatuna Nõukogude Liidu aspektist.

Sõnum jõudis kohale 8. oktoobril 1970 ja norralane Per Egil Hegge, kes esinas ka rootsi ajalehti, sai kirjanikuga teha telefoni teel lühikese intervjuu. Kirjanik tänas ja lubas auhinna jagamiseks Stockholmi sõita. Auhind ei tulnud päriselt üllatusena, Solzhenitsõn oli olnud kandidaat juba 1968 ja 1969, kuid teised kandidaadid olid võitnud. Võimumehed ei pidanud seetõttu tema kandidatuuri enam aktuaalseks ja olid organiseerinud ta väljaheitmise Nõukogude kirjanikе liidust.

Teade auhinnast võeti ametlikult ja kirjanike liidu juhatuse poolt vastu äärmise vastumeelsusega. Loomulik mõistus oleks nõudnud, et seda vastumeelsust oleks vähemalt varjatud ja auhinna andmisest vaigitud. Kuid ilmselt oli tervest mõistusest puudus. Juba 9. oktoobri õhtul sisaldas Izvestija sõnumi pealkirja all "Väärikuseta mäng". Kõik pealinna lehed kordasid seda sõnumit — see oli nii korraldatud kõrgemalt poolt.

Kommunistlik press väljaspool Nõukogude Liitu tervitas auhinna andmist. Kirjanik sai umbes 50 õnnesoovi telegrammi, suurem osa neist anonüümsed, arvatavasti ei jõudnud palju telegramme üldse kohale.

12—13. okt. levitas ametlik nõukogude telegrammibüroo anonüümset artiklit "Kust otsib Nobeli komitee kirjandusliikke andeid ja kuulsust?" Väljaspool N. Liitu ei avaldanud keegi artiklit. 17. okt. ilmus see "Komsomolskaja Pravdas", oli Medvedevi järgi üllatuslikult primitiivne ja näitas kirjutajat kirjandusliku hariduse puudumist ("S. on haiglase eneseармastusega inimene"!). 21. okt. avladas "Literaturnaja Gazeta" korraga kolm artiklit, milles muuhulgas väideti, et S. kandidatuuri auhinna saamiseks olevat üles seadnud Belgias ilmuv "valgete" venelaste ajakiri "Tshassovoi". Teine artikkel väitis, toetudes rootsi kommunistide ajalehele "Norrskensflamman", et auhinna taga seisvat CIA ("Rootsi akadeemia tahab teadlikult rikkuda Rootsi ja N. Liidu suhteid").

Alguses oli Solzhenitsõn valmis reisima Stockholmi auhinda vastu võtma. Kuid oktoobri lõpul hakkas ta kahtlema, kartes, et ta reis muudetakse maalt väljasaatmiseks. Üllatuslik oli asjaolu, et Rootsi saatkond täiesti vaikis. Sholohhovi auhinna saamise puhul oli saadik Gunnar Jarring samal päeval külastanud Sholohhovi ja teda õnnitlenud.

Solzhenitsõni puhul ei tulnud mingit õnnesoovi — isegi mitte kultuuriatashee poolt. Keegi ei pärinud kirjaniku reisiplaanide järgi. Kui saatkond oleks aidanud kirjanikku viisa taotlemisel, oleks S. automaatselt saanud ka tagasisõidu viisumi, kuna auhinna väljaandmine toimub Rootsi riigipea poolt ja sellega teatud määral riiklik akt. Rahutust tekitas ka Rootsi Akadeemia ilmne mure, et auhinna väljaandmine võis olla seoses mingite sekeldustega.

Novembris teatas kirjanik, et ta kartes maalt väljasaatmist, ei tule Stockholmi. Ja tegi ettepaneku, et ta on nõus võtma vastu diplomi ja medali Rootsi esindajatelt Moskvas sobival ajal. Kõige lihtsam oleks S. meelest olnud ju võtta auhind vastu Rootsi saatkonnas, mis on ju ametlikult Rootsi territoorium. Ta oleks siis soovinud kutsuda saatkonda ka oma sõpru. Vahendajaks selles asjas valis Solzhenitsõn Per Hegge.

Üllatuslikult lükkas saatkond S. ettepaneku selles asjas tagasi ega olnud nõus vahendama ka S. kirjade saatmist Rootsi Akadeemiale, soovitades need saata postiga. 27. nov. käis S. sliski saatkonnas visiidil, kus ta võeti vastu viisakalt kuid ametlikult. Jarring oli nõus vahendama diplomi ja medali edasiandmist, kuid keeldus korraldamast mingit vastuvõttu või tseremooniat saatkonna ruumides.

10. dets. anti Nobeli auhinnad Stockholmis üle. Kuigi S. polnud kohal, esitas Akadeemia sekretär Karl Ragnar Gierov ta teened kirjanikuna. Solzhenitsõn oli saatnud peale auhindade jagamist korraldatud banketile oma läkituse, nii nagu seda nägi ette traditsioon. See läkitus loeti ette, kuid sellest oli välja jäetud lause: "Ärgem selle pidulaua juures unustagem, et poliitilised vangid korraldavad täna näljastreigi, et kaitsta oma õigusi, mis on piiratud või kogunisti jalgade alla tallatud."

Medvedev kommenteerib: "Banketi korraldajad leidsid nähtavasti olevat ebasobiva, et pilt nälgivatest ja õigusteta vangidest võiks segada peoröömu luksuslikul kuninglikul banketil."

Detsembris 1971 leppis kirjanik kokku Rootsi Akadeemia sekretäriga, et see tuleb Moskvasse ja annab auhinna üle erakorteris, kuhu Solzhenitsõn kavatses kutsuda oma sõpru. See pidi toimuma 9. aprillil 1972. Et vastata mustamiskampaaniale, andis ta intervjuu kahe suure USA lehe kirjasaatjatele, jutustades provokatsioonidest, mida tema kallal katsetatud ja lükates ümber valeväited seoes oma päritoluga.

4. aprillil teatati, et Karl Ragnar Gierov ei olnud saanud viisumit Nõukogude Liitu, mis äratas hämmastust ja pahameelt Rootsis. Kavatsetud tseremoonia jäi järelikult ära.

Augustis 1972 ilmus Nobeli instituudi aastaraamatus Solzhenitsõni loeng, mis äratas suurt tähelepanu kogu maailmas ja, ilmus kõikjal maha arvatud N. Liit, Hiina, Korea "ja mõned teised riigid". Veenkeelne tekst saadeti mitu korda eetrisse lääneriikide raadio kaudu.

Niipalju Medvedev. Lisada võiks, et ka peale Solzhenitsõni vägivaldset transporteerimist läände on Nobeli auhinna diplom ja medal ikka veel üle andmata. . .

ARVO MÄGI

Nii näeb satelliit

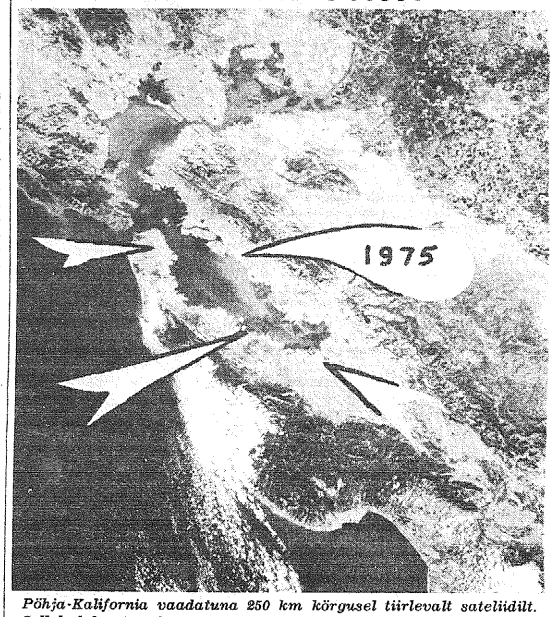

Põhja-Kalifornia vaadatuna 250 km kõrgusel tiirlevalt sateliidilt. Sellel alal, mis näha on, elab 1500 eestlast. Nool arvuga 1975 näitab tuleval suvel toimuvate Lääneranniku Eesti Päevade asukohta Mills College'i maa-ala Oaklandis. Selle all asuv nool suunaga vasakule märgib San Jose linna ja teine suunaga vasakult paremale Redwood Cityt, kuhu ostetakse Kalifornia eestlaste uus Eesti Maja. Vasakul ülal näitab nool San Franciscot.

Kreeka monarhia edasipüsimine on küsimärgi all

Kreeka eks-kuningas, 34-aastane Kostantin on praegu vist ainus kreeklane, kes pärast sõjaväelastehunta kõrvaldamist ei tohi kodumaale siirduda. Konstantin elab oma kuningannaga, kes muuseas on endine Taani printsess, ja kolme lapsega Londoni lähedal Chobhamis. Ta märgib, et kui ta peaks kuningana Kreekasse tagasi pöörduma, siis ei tahaks ta midagi tegemist teha poliitikaga.

Sel juhuks tegutseks Konstantin umbes nagu skandinaavia ja inglis monarhid, tseremoniaalse riigipeana ja ühtlasi oma riigi PR-esindajana. Ekskuningas igal juhul leiab, et Ateena uus tsiviilvalitsus peaminister Karamanlise juhtimisel tegutseb perfektselt.

Konstantin olid Karamanlisega ka eksiilis pidevas kontaktis, eriti enne kui viimane siirdus Pariisist Ateenasse tagasi hunta kutsel. Karamanlis toonitas hiljem Kreeka pealinnas, et küsimuse kuningrilk või vabariik otsustab kas rahvas rahvahääletusel, või siis rahva poolt valitud parlament.

On aga teada, et küsimus otsustatakse veel käesoleval aastal. Konstantini ja monarhia kahjuks tuleb muidugi asjaolu, et Kreeka kuningakojal ja eeskätt kuningal oli suhteliselt suur võim vahelesegamiseks nii poliitikas kui ka võimalus suunata sõjaväelasi. Kuningas tohtis vallandada ja ametisse nimetada ka peaministreid.

Konstatini plusskontosse võib aga kirjutada asjaolu, et ta kogu eksiilis viibimise aja kestel on tegutsenud omamoodi Sümbolina poliitilisele opositsioonile, mis võitles diktatuuri vastu. Ja tuleb meeles pidada ka seda, et kuningas 1967 vähemalt tegi katse huntat eemaldada — mis aga ebaõnnestus. Mispeale ta kaotas trooni, varandused ja apanaazhi.

Ja oli sunnitud kodumaalt lahkuma. (EPL/A).

Eesti Gümnaasium ja Täienduskeskkool alustavad õppetööd

Eesti Gümnaasium ja Eesti Täienduskeskkool Stockholmis teevad teatavaks, et sügissemestril 1974 korraldatakse järgmised kursused:

Gümnaasiumi kava ulatuses:

Eesti keel, eesti kirjandus, rootsi keel, saksa keele, soome keel, prantsuse keel, inglise keel, soome keel, filosoofia, matemaatika, usuõpetus ja loodusteadused.

Täienduskeskkooli kava:

Eesti keel, eesti kirjandus, eesti maateadus, eesti ajalugu, eesti laul ja muusika.

Ülikooli kava (koostöös Uppsala ülikooliga):

Eesti keel.

Gümnaasium omab kõik avalikkude koolide õigused ja ülikooli kursus eesti keeles annab 20 punkti akadeemilisel nivool.

Täienduskeskkool on mõeldud eesti noorsoole, kes praegustes oludes ei saa eestikeelset kesk- ja gümnaasiumiharidust.

Uutel õpilastel palutakse viivitamatult registreeruda kirjalikult kooli aadressil: Tulegatan 20, 113 53 Stockholm või telefoniteel 08/85 13 35 (a.t. rektor W. Muld), 08/755 06 31 (Joh. Ungerson), 08/19 36 98 (lektor Paul Laan) või kooli telefonil 08/31 14 71.

Gümnaasiumi osas algab õppetöö esmaspäeval, 1. septembril, täienduskooli osas laupäeval, 15. septembril kuna ülikooli kursusest teatatakse registreerunuile hiljem.

Teretulemast!

JOH. UNGERSON
Kursuste juhtaja

Sisserännutsentrum tutvustab Rootsile vähemuste kultuuri

Sisserändajate kultuuritsentrum (IKC) valmistub tegevusrikkaks sügishooajaks. Tahetakse rootslastele mitmel alal tutvustada sisserändajate kultuurilist tegevust. IKC kõige ulatuslikum üritus on kunsti- ja käsitöönäitus Liljevalchsi galeriis Stockholmis ajavahemikul 18. okt. kuni 1. dets. Kuue nädala vältel näidatakse mitme sisserännurahvuse kunsti ja käsitööd koos muusikaliste ja folkloristlike ettekannetega. Näitusest võtavad osa ligemale 300 kunstnikku.

Korraldatakse ka mitmeid teemanäitusi ja informatsiooniõhtuid. Neist üks käsitab sisserändaja töökeskkonda ja tingimusi Euroopa mandril. "Rändav inimene" on näitus, mis tahab aktuaalselt ja veidi teravamalt sisserändajate elutingimusi vööral maal valgustada. Stockholmi Kultuurimajas avatakse näitus 18. oktoobril.

Rahvuslikud Kultuuripäevad on teine suuüritus sel sügisel. Södra Teatris korraldatakse 25. nov.—1. dets. nn. rahvuste õhtuid, kus põhjalikult käsitletakse vastava rahvuse kultuuripärandit. Õhtu raames esitatakse just vastavate rahvuste muusikat, kirjandust, rahvatantsu, näiteid referaatide näol keele omapärast, ajaloost jne.

Sisserändajate Kultuuritsentrum on Stockholmis tegelenud edukalt juba kolm aastat. Kahel aastal on peetud sisserändajate festivale, kus esindatud on olnud ka eestlasi. Festivalide kaudu on ka mitmed muusika-, tantsu- ja teatrigrupid saanud ka rootslaste hulgas tuttavaks.

IKC tegevust on suunatud ka väljaspoole peakommuuni ning moodustatud allorganisatsioone suuremates linnades ja sisserändajate keskustes. Nii toimub ka sügisel, erilise rõhuasetusega kohapealsete sisserändajate kultuuritegevusel.

Sisserändajate Kultuuritsentrumi eesmärgiks on tasandada teed iga sisserännurahvuse omakultuuriliseks tegevuseks rootsi ühiskonnas. Rootsi võiks olla mitmekultuuriline, võimaldada igale grupile oma isikupärast kultuurilist tegevust ning pikemas perspektiivis lubada kultuuriautonoomiat igale rahvusele ja kultuurile.

Võibolla on üks tee autonoomia saavutamisele IKC kirjastustegevus. Hetkel on valmimas sari õhukesi ja odavaid lasteraamatuid, mis on kõik kakskeelsed, et õpetada lastele emakeelt ühes rootsi keelega. Esimesed raamatud käsitlevad kreeka keeles laste muinasjutte, mis samas on ka rootsi keelde tõlgitud.

Plaanis on ka suurem projekt. Nimelt tahetakse tutvustada rootsi keeles kaheksat rahvust ja kultuuri nii ajaloolisest, mütoloogilisest kui üldkultuurilisest seisukohast ning ka põhjalikumalt kirjeldada vastava rahva muusikat, kirjandust ja rahvatantsu.

Esimene kõide sisaldab rohket pildimaterjali. Esimese kaheksa riigi hulgas esineva mh. Soome, Ungari, Saksamaa, Jugoslaavia ja Kreeka. Esimene kõide valmib 1975.

Järgnevates kõidetes tahetakse tutvustada rahvusi ka Aafrika ja Lõuna-Ameerika mandritei.

Ulatuslikku projekti motiveeritakse Rootsis kasvava huviga sisserännurahvuste kultuuri vastu. Teosega tahetakse rootslastele asjalikult tutvustada sisserännurahvaste kultuuri ja luua sellega arusaamist vähemuste püüdest säilitada kultuuri ja keelt ka vööral pinnal. (EPL/T).

Toivo Kuutan ja Anne-Li Knuut abiellusid Torontos. Pruut on varem valitud "Miss Tallinnaks" n.n. rahvaste tänava aktsioonis.

Endel Köks, tuntud eesti kunstnik Örebrost, viibib järjekordsel külastusel USA-s, kus tal on loomingulisi ülesandeid.

Sirje Laanemets Montrealist külastas Euroopareisil ka Stockholmi ja Göteborgi.

Unts kulda maksab sama palju kui pool kilo ehtsat kaaviari

Romanovide dünastia ajal kihises Volga tuurakalade perekonda kuuluvaist beluugadest. Praegu on Volga aga oma mürgitatud vetega selle vääriskala välja tõrjunud. Isegi nii mürgitatud on Volga veed, et praegu palju kaaviari, mida Venemaal kasutatakse, tuleb tegelikult Iraanist. Samuti tuleb sealt 95 prots. 55 tonnist kaaviarist, mis müüakse, igal aastal USA-s.

Samal ajal pole ka Iraani beluugad enam elukindlad. Need Kaspia mere veed, mis laksuvad Iraanile kuuluva osa kallastel, on aasta aastalt enam äraauranud. Kui see selliselt ja sama hooga jätkub, siis võib Kaspia meri kujuneda teiseks Surnud mereks jättes tuurakalad, aga ka kaaviari nautijad kuivale.

Keskkonna eriteadlased on hoiatanud Iraani Nõukogude Liidu Rüvestusevastast komisjoni, et saastumine hiigelõlallikaist Nõukogude Liidu rannikul võib tekitada tulekahjusid, mis võivad tappa kõik kalad Kaspia meres. Selletõttu pole imestada, et kaaviari sõbrad tunnevad suurt aukartust iga purgikese ees ja kurdavad taga neid aegu, mil veel 1900 ringis võis seda Ameerikas osta õllekannu hinnaga, mis maksis viis senti.

Veel 1880 aastaist kuni sajandilõpuni olid Ameerika mandri rannikuveed rikkalikud tuurakalast ja Ameerika oli maailma suurimaks kaaviariaga varustajaks. Selle hind oli nii madad, et restoranides see asetati lauale Kentucky singi ja Cape Cod'i austriate kõrvale.

Siis langes Ameerika kaaviar industrialiseerimiseohvriks, mered saastusid ja kalad muutusid harvemaks ja harvemaks. Selleasemel jõudis Ameerika turule vene kaaviar ja hind oli 1906 sellises kallis kohas nagu New York Plaza Hotellis 75 senti portsjon.

Sellest peale kujuneski vene kaaviar ainuõigeks üle kogu maailma, kuni umbes 20 aastat tagasi vene kuuesajaastane kaaviaritööstus ise langes tööstuse töttu saastatud vete ohvriks. Täna on Iraaniast saadav kaaviar ainus ja ka seda pole küllalt ei ühegi hinna eest saada.

On olemas kolm sorti kaaviari: beluuga, osetra ja sevruga. Beluuga on tehtud beluuga marjast, kala ise on suurim selle eelajaloolise kala perekonnast ja võib kasvada kuni 8 m pikaks kaaludes kuni üks tonn. Osetra on kesmise suurusega tuurakala liik ja selle marjast valmistatavat kaaviari nimetatakse osetrovaks või osetrinaks. Sevruga on üks väiksemaid liike tuurakala perekonnast, kuigi mitte väiksemaid.

Väikseim on sterlet. Viimase mari on haruldasim ja vana rahvajutu järgi juba muistsel ajal pakiti koliaseköhulise sterleti mari sadulakotti ja viidi kiiremas korras paleesse. Praegu on sterlet juba samasugune haruldus nagu mõni vene suurvürst ja see legendaarne "kuldkaaviar" pole äriliselt enam produtseeritav. Kuulduste kohaselt olevat seda siiski saada Nõukogude Liidu ülemprestiidumi liikmeile Kremlis ja nende parimaile sõpradele.

Pressitud kaaviar valmistatakse purustatud tuurakala marjast. See on paks marmelaad ja tavaliselt müüakse tuubis. Mõned asjaarmastajad aga ei armasta seda kuna nende arvates marja purustamine alavääristavat kaaviari maitset. Teistele on aga just selliseena see suurim hõrgutis.

Vaadeldes kaaviari sorte tuleb tähendada, et arvamine nagu tera suurus ja värvus määraksid kvaliteedi pole õige. Maitse on määrav. Marja suurus ja värvus lihtsalt olenevad ajast, mil kala on püütud suhtes ta kudemisajaga. Kudemisaja lähedal on beluuga mari helehall, kaugemal kudemisajast aga must.

Samuti on ekslik arvamine, et kaaviari tuleb süüa puulusikaga.

Arvestades hinda oleks "peenem" süüa seda pärimutterlusikatega. Pole olemas ka sellist asja nagu punane kaaviar. Punane kaaviar pole tõeline kaaviar, vaid lõhe mari, mida õiged kaaviari söójad ei peagi kaaviariks, samuti nagu selleks ei peeta siia, merijänese või sakslaste poolt kasutatavat heeringmarja "kaaviari". Ainult tuurakala liikude mari on tõelise kaaviari aluseks. Esmaklassilised sööklad ei kasuta kunagi seliseid aseainеid oma söögisedelil.

Kaaviari ajalugu läheb tagasi keskaega kui tuurakala mari tuli esmalt kasutamisele kuninglikes köökides.

Sõna kaaviar on prantsuspärane aga see tuleneb tegelikult türgi sõnast khavyar, mis tähendab soolatud tuurakala marja, sest alles soola lisamisega muutub kalamari kaaviariks. Muistsed pärslased nimetasid tuurakala marja chavjariks, mis tähendab "jõukook", kuna nad uskusid, et sel on suur tervendav mõju. Nagu on leitud on kaaviaris neljakümne toitaine ümber, olles sellega maailma toitvaim aine.

Ometi on kaaviari toiteküsimus olnud vaidlusaluseks. Alles hiljuti leiti, et kaaviar sisaldab vitamiini mida nimetatakse actylcholiniks, mis on aju peamiseks kemikaaliks. Samuti selgus katseil, et actylcholin tugevndab vastupanuvõimet alkoholile ja hoiab ära järgneva päeva peavalu, millest ongi Ajude Uurimusorganisatsioon oma teaduslikul kongressil teinud järelduse, et venelaste kaaviarisöömine on neile annud suurema vastupanuvõime alkoholile. Selle kõrval on olnud, kuid seni teaduslikult kinnitamata, arvamised, et kaaviaril on suguiha suurendav mõju.

Kuna kaaviar leidis ameksvõttu kõigepealt kuningakodades, siis sellega seletub miks mõned inimesed, kes on lähedases kokkupuutes kaaviariga, omavad tiitleid, millest populaarseim on "kaaviari kaliif". See tiitel kuulub praegu Romanoff Caviar Co. 35-aastasele presidendile, kes jätkab viienda generatsiooni esindajana kaaviari importeerimist ja müüki. Äri oli asutatud 1835 ja kasutas just Ameerika rannikul püütud kalade marja. Omal ajal eksporteeris see Euroopasse kuni sada tonni aastas. Ta sõlmis kokkuleppe Vene tsaariga Volgas püügiks ja kui 1950 aastail beluuga enam Volga vett ei armastanud ja Kaspiasse asus, alustas kompani ka oma ettevõtet Iraanis.

Selle aja jooksul on maailmas palju muutunud, kuid kaaviari tootmine on jäänud endiseks. See on nõudlik protsess kuigi see nõuab ainult 15 minutit, sest see peab toimuma samal hetkel kui kalamari on kalast välja võetud. Kalamarja eraldamine marjakotist tehakse kätega ja lastakse must mari läbi vastava võrgu. Sellejärgi see puhastatakse ja pestakse ja pannakse teise nõusse. Soola raputatakse marjale kuni teatud kindel hulk on lisatud vastavalt marja kogumile. Pärast sellist käsitööd pakitakse kaaviar väljasaatmiseks.

Eksport Teheranist New Yorki on pingelisim osa kogu produktsiooni kälgust, sest kaaviar ei salli värsket õhku ja seda tuleb hoida miinus 3 ja null kraadi vahel. Allpool see külmuks, kõrgemal aga rikneks. Sellepärast peab iga saadetise juures olema valvur, olgu see siis laeval, lennukil või raudteel, kes iga nelja tunni tagant kontrollib temperatuuri. 1930 asetati üks poole miljoni kroonine saadetis kogemata külmutustruumi ja see jõudis Ameerikasse riknenult.

KUIgi kaaviari hind on väga kõrge, serveeritakse seda mõnel kauglennulinil veel esimeses klassis. Samuti võtab Queen Elizabeth oma 80-aevaste ringsõidu jaoks kaasa enam kui tonni seda maiustoitu. Üks New Yorgi äri on seda alates 1921 peale müünud aastati 25 000 dollari eest. Hiljutisel multimiljonär Clint Murchinsoni tütre pulmapeoks telliti seda 7 kilo. Ja vaatamata selle hinnale leidub veel ärimehi, kes seda hõrgutist kasutavad oma ostjaile jõulukinkideks.

Kaaviari söömiseks ja eriti seoses jookidega on mitmeid viise. On organiseeritud eksklusiivseid kaaviariklubisid, kus sellele söömisele on antud riituslik tähendus. Enim siiski sobivat see vodkaga.

Kuna kaaviari valmistamiseks vajalik kalamari on hävimise ohus, siis teevad iraanlased praegu suuri pingutusi tekkinud puudujääkide täitmiseks ja ka tuleviku jaoks. Nad on pannud miljoneid tuurakala maime Kaspia vette, mis kasvatatakse vastavalt ehitatud haudemajades ja loodavad, et tehtud pingutused kord ka vilja kannavad.

Venelased on asunud hoopis uue katse juurde, nad katsetavad beluuga ja sterleti ristsugutisega, idee on varaküpse sterleti ristsugutamine seoses mitte nii varaküpse beluugaga. Nad loodavad et sellega nad kuisuvad esile kaaviariks vajaliku kalaliigi "plahvatuse". Muidugi võtab see aega, sest tuurakala elab kuni 100-200 aastat, kuid tulevased põlved saaksid vähemalt seda imetoitu nautida.

Sellekõrval on vene teadlaste grupp praegu katsetamas sünteetilise kaaviari valmistamisega, mis nende arvamise järgi maitsevat nagu tõeline. Kuid need kaks venelaste projekti õnnestuvad, kindlustaks see kaaviarituru nõuete rahuldamise, kuid ometi on selle ristsugustamise kohal ikkagi veeroiskumise oht olemas.

Ka Kanadas on olnud kord tuurakala (sturgeoni) rikkaid vesi. Seda näitavad sellekohalised järvenimed ja tõelisi tuurakalasid elab veel praegugi Ottawa jões. Nagu kuuldub viidavat nende mari kohe lennukiga New Yorki, muidugi kui kellelgi on õnne seda suurt kala kätte saada. (VE)

Kalleim toiduaine on haruldus

Praegu on kaaviari hind tõusnud juba 1300 kroonile kg, millega on selle toitaine hind muutunud kalleimaks maailmas. Hind võib veelgi üles minna põhjusel, et maailma kaaviarivarud vähenevad nagu mitme muu loodusvara juures. Kuigi toitainena pole kaaviar hädavajalik, on ta siiski peolauale kõrgklassilise elegantsuse andja. Mida haruldasemaks kaaviar muutub, seda enam teda soovitakse kui hea toidumaitse sümboolset staatust. Sellepärast tehakse praegu maailmas tõsiseid katseid kaaviarituru nõuete rahuldamiseks katsetades sünteetiliselt aga ka kaladele uute eluvõimaluste andmiseks seoses keskkonna ümberkorraldusega.

SUVISEST KUNGLAST

"Kungla" suvised elanikud kogunenuna peahoone ette, alumisel pildil suvikodu pere lipurivis õuel.

"Kungla" suvkodus Björkö-Arholmal oli sel suvel 55 kasvandikku, kes veetsid suve Erna Klemmeri juhtimisel. Sel aastal koosnes kasvatajaskond peale juhtaja enda ja mitmeaastase praktikaga Anne Pajula, peaasjalikult noortest, kes töötasid esmakordselt kasvatajaina. Eesmärgiks oli värvata sel teel suvekodudele ka tulevikuks uusi noori jõude.

Kunglas töötasid esmakordselt kasvatajaina Jaan Adamson ja Valve Meresaar, kasvataja-praktikantidena Katrin Puusepp, Rein Puusepp, Anne Tubin, Mats Adamson, Tiina Tõnissoo, Anneli Silberg ja Mariann Roosaar, kes aitasid kasvatajaid ja perenaisi.

Eesti keele eriõpetajana tegutses esmakordselt üliõpilane Jüri Romot. Maitsvat toitu valmistasid juba teist suve Helene Vilk ja Maria Broberg.

Langenuid mälestades. JR-200 rivi Kalkalas langenute mälestusjumalateenistusel.

Veel kord: Miks läksid soomepoisid tagasi koju

19. augustil täitus 30 aastat soomepoiste tagasipöördumisest kodumaale, et võtta osa selle kaitsmisest. Sel päeval astusid JR-200 sõdurid taas Eesti pinnale. Tähtpäeva puhul intervjueeris Toronto Vaba Eestlane rügemendi lõpuni võidelnud osade viimast juhti leitnant Karl Pärnojat, kes muide omakorda vastab viimasel ajal ikka ja jälle kerkinud küsimusele: Miks toimus soomepoiste kojupöördumine?

— Kas on veel meeles need tunded, mis olid kodumaale jõudnulle meelihaaravad?

— Küsimus on poeetiline kuigi vastata tuleb reaalselt. See päev on mul selgesti meeles ja need tundedki, mis valitsesid mu enese, aga ka kõigi meeste südameis, kui Paldiskule hakkasime lähenema. Paekalda nähtavale tulles tekkis südamesse teadmine, et oleme tähtsale missioonile vastu astunud.

Sellekõrval valitses muidugi romantiline ja sentimentaalne meeleolu. Isegi ilm aitas sellele kaasa ja tuul töi sel päiksepaistelisel päeval meiele kodumaa kohtalt esimesi tervitusi. See tekitas joobnustava tunde, kogu laeva täis mehi laulsid ja olid ülimalt õnnelikud.

— Kuidas vaatad nüüd, 30-aastatase vahemaa tagant kodumaale tagasiminekule?

— Pean kõigepealt oma seisukoha määrama ja märkima, et Eesti lühikese vabaduse ajal hariduse ja kasvatuse saanud noorusel polnud võimalusi kuidagi näidata selle kasvatustöö tulemusi, mida see generatsioon oli valmis tegema. Kasvatustöös toonitati pidevalt seda suurt väärtust mida üksikinimene peab oma kodumaa heaks tegema ja ohverdama. Oilme üleküllastatud patriotismist. Esimene võimalus, kus meie jõudu olnuks võimalik rakendada, oli 1940.a. kui idanaaber meile baaside ultimaatiumi esitas.

Mäletan teenides sellal kaadriohvitserina, olid eesti väed seatud võitluskorda. Kuid telegramm Tallinnast teatas, et venelaste soovidele on vastu tuldud ja meie südameis kuju saanud vastuhakk hävitati juba eos. See sisendas kõigisse rahuldamatuse ja sügava pettumuse tunde, sest iga üksik reivakandja oli absoluutselt valmis oma panust rahva ja maa kaitseks andma.

Kuna katset vastuhakuks ei tehtud, siis 1944 kodumaale tagasiminek oli viimane desperaatne katse veel midagi päästa, sest 1942-44 Soome minnes oli suurem osa oma südames teinud kindla otsuse, et minnakse sinna ainult selleks, et sealt kodumaale tulla, kui kodumaa seda eriti vajab, et võibolla annab ajalugu eesti rahvale uue kolmanda võimaluse — iseseisvuse.

Nii kujunes kodumaale minek selle generatsioonile ääretult tähtsaks missiooniks, vaatamata et see osutus tänamatuks, suutmata täita neid unistusi ja lootusi, mis iga üksikvõitleja mõtteist läbi käisid.

Suurim väärtus aga oli sel aktsioonil just sellest, et see sugupõlv katsus midagi ette võtta, mis oli juba nende kasvatuses ammu küpseks saanud. Oma ohvrivalmidusega jääb see üheks heledamaks punktiks eesti rahva võitluste reas oma maa ja rahva eest, mis võibolla tulevikus paneb ka järgnevaid generatsioone mõtlema samasuguselle tegudele.

Eesti rahva pika ajaloo kestel on olnud ebaõnnestumisi, aga kunagi pole järgnev sugupõlv kaotanud lootust uute võitlustega oma maad vabastada. Julgen uskuda, et soomepoiste võitluskäik jääb ka tulevikus eesti noortele eeskujuks. Ma ei usu, et ainult rahulikul teel oleks võimalusi oma maa vabastamiseks mele ajaloolise verivaenlase täitmatu vallutusiha kükest. Peab olema sugupõlvest sugupõlve kestvat võitlusvaimu.

Sellest, nüüd juba ajalooliseks muutunud tagasiminevikust, on jäänud kustumatu ohvrimeelsuse näide ja ma tunnen, et sellega ma nagu tasusin kodumaale temalt saadud noorusaja, hariduse ja rahvusliku kasvatuse, aga ka eesti kutselise sõjaväelase kutseeetiliste väärmatute õigekspidamiste eest.

— Kui senine vestlus puudutas üksiku tagasimineja ja ta tunnete skaalat, siis missugune ühendus oli tagasiminejail eesti rahvaga?

— Soomepoiste tagasiminek oli rahva poolt heakskiidetud.

Seda näitab tormiline vastuvõtt Keilas ja Nõmmel, kus kogu elanikkond oli haaratud joovastavast vaimustusest nii rahvuslike laulude, lillede kui ka sõnavõttudega.

Juba see elamuslik moment oli seda kojuminekut väärt. See aitas tõsta rahva eneseteadvust aktuaalse idavaenlase tuleku ees oleva hirmutunde leevendamiseks ja andis uue lootuse. Reaalselt poolelt ei saa eitada, et meeste vastupanu Emajõe ja Tartu rindel, kui mitte ei aidanud vaenlase kiiret edasitungi tõkestada, siis andis tagalas olevaile eestlaslie otsustuseks aega ja julgust eneste päästmiseks maapagulusse minekuga. See oli moraalne toetus, mis võimaldas kümneile tuhandelle vaenlase haardest põgenemise.

Pärast rinde varisemist metsas ringi rännates, oli mõttes siiski võimalus, et kui Tiefi valitsusel õnnestus organiseerida üldist vastupanu võinuks meie ideeline võitlus veelgi kauem kesta. Paljud ettevaatlikumad ja sellega targemad mehed on alati leidnud, et meeste mitte tagasiminekuga säilitanuksime mehi. Ometi on teada, et suuremad kaotused tekivad just siis, kui midagi ette ei võeta oma maa ja rahva vabaduse kaitsmiseks.

Kas meie inimohvrid olnuksid suuremad kui eesti noorusele olnuks antud võimalus reivaga 1940 oma maad kaitsta?

See võimalus anti käest uskudes mingisse kokkuleppesse mida üks pool kasutas vaid vahendiks oma vallutusplaanide täitmisel.

— On avaldatud arvamusi nagu toimunuks rügemendi Soomest Eestisse saatmine soomlaste sobitusel, et vabaneda tüülikast punktist kõlmas olevatel vaherahu läbirääkimistel venelastega. Milline on Sinu arvamine?

— Ma ei usu selle arvamuse tõelisusse. Seda ei saanud olla. Just isiklikult me soomlastest ohvitseride poolt katsuti kõike teda, et meid tagasimineku mõtteist viia loobumisele. Samuti ei soovitatud sõjaväelise juhtkonna poolt Eestisse minekut. Sellega ei saanud olla vaadet, et meist taheti lahti saada.

Paljudele, kes Soome jäid ja nendele, kel õnnestus uuesti Soome pääseda võimaldati edasipääsemine Rootsi.

Küll algas meeste hulgas nõue Eestisse minekuks juba talvel, kui rinne Narva juurde jõudis. See nõue püsis aktiivsena kodumaale minekuni, ja veel selgi puhul polnud soomlaste poolt sundust kodumaale minekuks, vaid iga mees otsustas selle oma südame järgi ja pidi isiklikult ka vastava soovi avaldama.

Kuid, nagu juba ütlesin, oli kodumaale tagasiminek ühe generatsiooni rahvusliku kasvatuse mõjul kujunenud seisukoht seda võitlust pidada, mis kord oli kaotuste kartusel edasi lükatud või ära jäetud. Selles sõjakäigus näitasid noored eesti mehed, et meie haridustik ja rahvuslik kasvatus oli olnud õige.

Oma maad ja rahvast hinnates ohverdasid paljud oma elu, aga nad jätsid oma järglasile tee mida tuleb käia. Nad võitlesid head võitlust ka siis, kui nad kaotama pidid.

HO

✶ Meeleolu ✶

Regent Place (EPL) — Väike purskkaev pehmeokkaliste mändide all suliseb vaikselt, üksik stigavpunane roosiõis kõigub lalade kressiiehtede kohal ja mu pea kohal sirtsub varblastepere, kes on pesa ehitanud kahe tala vahele. Vana varbiane tuleb nokatiile söögikraamiga, vaatab ringi ja teeb niisuguse näo, et egas siin mu pesa ei ole, ja kui arvab, et keegi ei näe, siis lipsab pessa. Seal olla tal juba teine pesakond poegi. Suur ja must Labradori koer nimega Karu, tuleb ja vaatab aegajalt mida ma teen. Ta lonkab esimest käppa ning öösseti kraabib ta mu ukse taga sisselaskmist nõudes. Mida ma siiski teha ei või, sest majavalvamine on tema öösine amet.

On kõigiti meeleoluline ja vaikne pealelõuna. Seda süvendab veelgi supelbasseini äärde monteeritud valjuhääldist kostuv muusika — ma arvan, et see on mingi lugu Smetanalt. Aga iga poole tunni järele katkeb muusika ja antakse edasi päevauudised, mis muidugi käsitavad peamiselt Ameerika sisepoliitilist olukorda pärast president Richard Nixoni lahkumist.

Ja sellest räägivad peaaegu kõik inimesed, ka see noor ameeriklanna, kes oma poja just basseinist välja kutsus ja ära kuivatas ning koju söötis. Temalt sain ehk ka kõige selgema vastuse küsimusele mida ameeriklased öleti mõtlevad kogu Watergate probleemist ja president Nixonist.

Olen selle üle kõnelenud viimaseil päevil umbes kümne ameeriklasega — tõsi küll, nad kõik on olnud nooremad kui kolmkümmend aastat, ja seega esindavad ainult ühte generatsiooni, aga ma pole nagunii võimeline mingit objektiivsust taotlevat "Gallupit" läbiviima.

Ameerika rahval, ütles too ameeriklanna, on samasugune vajadus mingusuguse rahvuskangelase järele, nagu kõigil teistel rahvastel ja kuna just praegu siin maal pole ühtegi sellist sangarit, siis oli senine president vähemalt suurele osale ameeriklastele rahvuslikuks lidoliks.

Ta valiti presidendiks suurima häälte-enamusega, kui ükski teine president kunagi varem, saades üle 65 protsendi hääli, ta töi Ameerika välja Vientami sõjast, lõi vahekorra Hiinaga ja parandas Ameerika-Nõukogude Liidu suhteid. Ja seetõttu oli Watergate skandaali esilekerkimine asjaoluks, mis rahva paigutas kahtlemise ja uskumise vahele, tema pooldajad elasid lootuses, et kõik, mis esile toodud, pole siiski mitte tõsi ja et pole siiski mitte tõsist põhjust tiddist loobumiseks.

Lõpuks selgus ometi, et president oli inimeslie, kes teda olid usaldanud, ebatõtt rääkinud — ja just see on ameeriklasile olnud kogu ses loos kõige solvavam. Vähemalt need kümmekond inimest, kellega ma olen juhtunud kõnelema, väljendavad end kõige teravamalt just selle üle, et president oli neile valetanud.

Aga samas on nad ka uhked selle üle, et Ameerika konstitutsioon töötab, et riiki tabanud usaldusk riis on lahendatud põhiseaduses ettenähtud vahenditega — ja tuletavad sinna juurde meelde, et Euroopa riikides, ja ka mujal, on kriitilisi aegu lahendanud kindralid, võttes sõjaväe abil võimu oma kätte.

Ja selles on neil ju õigus. Kahe aasta pärast on Ameerika demokraatia kakssada aastat vana — ja ainuke vanem ning praegu funktsioneeriv demokraatia näib olevat Shveits, kui selle föderatsiooni alguseks arvata Baseli leping 1499. Ülejäänud Euroopa demokraatiate ajalugu on palju lühem ja nende arengut on vapustanud igasugused diktaatorid ja monarhid oma võimuahnitsemisega.

Demokraatlik traditsioon iseenesest ei kindlusta, et kõik poliitikud oleksid vabad egoismist ja võimuahnusest või et nende tehtud otsused oleksid küllalt targad — aga see garanteerib, et nende toime et saa saada ühiskonnale saatuslikuks nagu see diktatuuride juures tihti sünnib.

Mike — noor tehnik, kellega ma elle õhtul rääkisin, ütles, et president Nixon ei pidanud lahkuma mitte poliitiliste ega administratiivsete vigade pärast, kuna küsimuses oli, kas õigustada ja omaks võtta ning kaitsta neid võtteid, mida kasutavad kaasaegsed diktaatorid ja türannid.

Võib-olla ongi põhiküsimus selles, kuidas saab üks demokraatia end kaitsta maailmas mille suures osas toimub rõhumine ja terror ja kus isegi näiliselt demokraatseis ühiskondades inimeste vabadus kaob bürokraatia võimu kasvamise tõttu. Mike väitis, et selleks ei ole muud teed, kui alaline demokraatia puhastamine, administratsiooni jälgimine ja ebasobivate isikute kõrvaldamine.

Ma ei tunne Mike'i nii hästi, et ma võiksin öelda kuivõrd tema seisukohad on allutatud meeleoludele, kuid paljude teiste juures võib märgata kahjutunnet juhtunu üle ja pettumust, kuid sama-aegselt ka usku Ameerika institutsioonidesse ja kuna need on jäänud kõikumatult püsima, siis ei näi kellelgi olevat tunnet, et on juhtunud midagi kriitilist või pöörettekitavat. Ameerika elab edasi oma igapäevast elu.

ENDEL KÖKS

Vajatakse ajaloolist materjali

Allakirjutanul on käsil seni väheuntud materjali läbitöötamine, mis puudutab Eesti Vabariigi sõjalist okupatsiooni N. Liidu poolt 1941, võimu ülevõtise lavastusi Tallinnas ja mujal ning eriti Eesti sõjaväeosade üleviimist punaväe koosseisu, mis lõppes juhtivate poliitikute ja sõjaväelaste hävitamisega.

Palun kõiki, kel on seni avaldamata pildimaterjali või muid dokumente, anda neid allakirjutanu käsutussse vastavas teoses avaldamiseks. Originaalid tagastatakse kohe pärast koopia valmistamist. Pildimaterjali ja dokumente palun saata võimalikult peatselt, kuna seda meie rahvale nii rasket ja saatuslikku ajastut kirjeldav teos on tekstiosas lähemas tulevikus valmimas.

Loodan kaasabile illustratsioonide alal eelõige sellepärast, et mu kunagi ei või jääda vaikima meie rahvale tehtud ülekohtust, meie riigi hävitamisest ja tema kaitsejõudude kannatustest.

Materjal palun saata aadressil: P. Kangro, Vestinsväg 6, 562 00 Norrahammar, Sweden. (End. Vabadussõja Ajaloo Komitee mälestuste kogumise toimkonna juhi abi).

"Kassaare" nimest ja minevikust

Hiiumaa väikse naabersaare ja sellel asuva keskse asunduse nimena esineb prof. Tammekannu Lääne-Eesti saarestiku kaardil Kassaar. Kassaar ongi kaunim nimekuju võrreldes rahvasuus lühenenud ja kokkupressituna tunduva Kassariga. Kahjuks on aga viimane vorm muutunud ametlikuks nimeks, millest tunnistavad Kassari algkool, Kassari postiagentuur jne.

P. Ariste "ortnamnen i Pühalepa och Reigi socknar på Dagö", Svio-Estonica 1938, esitab saare vanemate nimekujudena 1582 Kassarske eesküla ehk Eszeküla, 1584 Kassarske Baakbyn ehk Taggokülla, 1612 Kasaszari Hollma – Kaszasari Hollma, 1618 Kasksarske Wacke. Kaasaarel asuvat mõisat nimetatakse aga veel 1790-datel aastatel ilmunud Mellini kaardil Saare mõisaks.

Sellest võib järeldada, et Kassaar ei olnud siis veel saare nimena läbi löönud ja ülalloetletud Ariste Fikseeritud vormid võivad olla võõrkeelest pärinevad. Sellevastu C. Russwurm peab nime saaduks "kaskedest" ilma seda motiveerimata ja J. Koidu "über die politsiche Abgrenzungen auf der Insel Hiiumaa" esineb saare nimena Kaskesara.

Kaunis kahtleva põhjenduse esitab Ariste oma ülalmainitud artiklis järgmiselt: "Nime põhivorm on kindlasti kask ja saar. Et nimi laseb ennast oletada nimetatud puust toetub muuseas faktile, et nii kaua kui mäletatakse, on saarel kasvanud ainult lehtmets, kõige rohkem kaski, järgmiseks saari ja leppi. Okaspuudest leidub ainult mõni jugapuu ja suurem hulk kadakaid. Kõik männid ja kuused on ostutanud inimesed."

Mõne aja eest küsis keegi minu Kaasaare tuttavatest kas tema kodusaare nimi ei pärine mitte meie kaugetelt esivanematelt sumerlastelt kuna Iraagi ühe julgeolekujuhi nimi on Kazzar ja Peale selle esinevat veel Mesopotaamias nimed Qasr Naba, Qasr Abu ja Qasr Helqum.

Kassaarele nime poolest sugulane on Kasari mõis ja jõig Läänemaal. Kasari mõisast teatakse, et see on oma nime saanud ühelt tatri bojaarilt, kellel olnud täpselt samasugune eesnimi ja kes oli sündinud umbes 1560 paigu ja suri oma mõisas Kasaris umbes 1620. Kui Kasari sai oma nime ühelt teatud isikult, miks siis mitte ei või olla samuti oma nime saanud ka Kassaar? Kaski nagu teisigi puid kasvab igal pool ja väga harva on need põhjustanud mõne kohanime.

Kaassare ja Hiiumaa vahel asub Orjaku saareke, mis hilisemal ajal on kokku kasvanud Kassaarega. Orjakust kõneldakse nii ajaloolistes uurimustes kui ka rahvasuus, et sinna on vanasti toodud orje, sõjavange. Kaks autorit, P. Johansen ja E.V. Sakse laiendavad Orjakule omistatud nime koguni ka Kassaarele ja järgmiselt:

"Orjaku ehk Kassar omab rohkem väikseid sadamaid ja peatuskohti ja asub kaitseks Käina lahele. 1254 on saare nimi Oryocko ja kuulub "hoimines Caries" (Karja rahva, nimelt asustati Hiiumaa see ala või sai oma esimesed elanikud Saaremaalt Karja kihelkonnast) piirkonda. 1565 leidub Orjacku küla 17 talu ja 17 adramaaga." (P. Johansen "Nordische Mission, Revals gründung und die Schwedensiedlung in Estland", lk. 287).

E.V. Saks kirjutab oma artiklis 2'Saaremaa suurajastust", Saaremaa raamat lk. 51–52: "Kassari saare mustine nimi oli Orycko (orjaku) a. 1254 (UV.VI,2735) – seega too saar Sotesattama ees oli ilmselt kasutatud kinnipidamise piirkonnanan. Oli ju muistse viikingitegevuse üks tähtsamaid harusid orjade hankimine Skandinaavia mailt ja nendega kaubitsemine, mis Saaremaa alal tõendatud nimedega nagu Oriküla Kärlas, Orineeme Põides, Orjasaare nukk Vilsandil (Aestii, 198). Et Saaremaal oli alistumise perioodil 1227 umbes 1/3 rahvastikust Rootsist, Taanist jne. Toodud orjad või nende järjeltulijad, selle arvestustulemuseni jõudis prof. J. Uluots."

Jääb siiski küsitavaks kas Kassaar on kunagi kandnud Orjaku nime ja kui, miks siis sai ta hiljem teise nime ja imelikul kombel too väike saar Kassaare kõrval jäi Orjaku nimeliseks. Tsitaadis mainitud Sottesattama (Sõjasadam) asus Kassaare põhjatipul. Koht oli oma ülesandeks sobivaim kogu Hiiumaa rannikul, asudes sügavalt väinas ja olles varjatud reast laidudest.

Sellest otseses sõltuvuses on ka muidugi sõjavangide transport sinna, väga võimalik, et mitte ainult Orjakusse, vaid kogu Kassaarele. Kui sinna toodud orjad pärinesid Skandinaaviast, siis võis ka viimaste hulgas olla soomlasi ja soome keeles märgib "Kaski" metsast põlluks muudetavat maad. Nimi võib ka pärineda sealt.

August MEikup Saaremaa kohaja perekonnanimesid analüüsides (Saaremaa raamat, lk.24) peab Käina vallas asuvat Jausa küla nime oletatavaks põhjustajaks "ambu", mis soome keeles on "jousi". Arvan, et nii kaugele ei tarvitse minna. Hiidlaste keeles on tarvitatavad kaks samamõistelist sõna "jagu" ja "jägu". Jausa küla paralleelnimena esineb rahvasuus samuti Jäusa. On ilmne, et nimi on tuletatud "Jaost". Pealegi kannab Jausa naaberküla Luguse nime ja hiiu murretes esineb "lugu pärast" mõistena "arvult".

Raske on igakord jõuda kindlale järeldusele mõne nime tekkeloos kui need ei ole mitte selget eestikeelset tähendust omavad nagu näiteks Nõmme küla, Männamaa, Heinlaid, Kadakalaid jne. Kui nime esimeseks silbiks on "kask" on sellest veel vähe kui me ei tunne vastava paiga asustamise lugu, seda tembeldada "kasest" võetuks. Ka ei ole saare nimeks kunagi olnud puhtakujuline "Kasesaar".

Kui Saksa võide, et Kassaare vanimaks nimeks on olnud tõesti Orjaku, vastab tõele, siis ei ole kahtlust, et ka Kassaar on saanud oma nime sellą asustajailt nagu sai Kassari oma nime asula kunagiselt omanikult. Palju lihtsam on selles mõttes asustamata saarekeste nagu kadakatega kaetud Kadakalaid ja Heinlaid, millel asuvad heinamaad, nimede saamist uskuda.

E. VRAGER

Juubilare Eestis

23. juulil pühitses kodumaal oma 75. sünnipäeva meie iseseisvuse ajal, eriti Tallinnas, väga tuntud koolitegelane ja mitmete matemaatikaõpikute autor Elmar Etverk.

Ka praegugi on E. Etverk kodumaal väga tegev matemaatikakomisjoni liikmena, mitmete uute õpikute autorina ja sagedase lektorina õpetajate täienduskursustel.

Tartus pühitses äsja oma 70. sünnipäeva iseseisvuse ajal Rakvere õpetajate seminari Harjutuskooli juhataja ja hiljem Tartu Pedagoogiumi ja Tartu Õpetajate Seminari Harjutuskooli õpetaja Ain Nurk. Praegu on A. Nurk Tartu Pedagoogilise kooli Harjutuskooli direktor.

Ena Mai ("Kiki") Michelson, pedagoog ja gaidluse tegelane Ocean Gatest New Jerseys, saabus kuuks ajaks Belgiasse, kus ühe Philadelphia firma poolt lähetatuna pregu töötab tema ema Ada Michelson.

Reet Ussisoo kihlus läänerannikul Martins Jaunviksnaga.

Kai Viires New Yorgist külastas Stockholmi.

Enno Laev 50-aastane

ENNO LAEV

Lundi ja Malmö vahemaal Arlövis tähistab 31. augustil oma 50. aasta sünnipäeva puutöö- ja ehitusmeister Enno Laev.

Enno Laeva päriskodu oli Pärnumaal, kus ta sündis taluomaniku pojana. Üleskasvanuna vabas Eestis katkestasid kodumaale saabunud rasked ajad ja sõjasündmused normaalse elu kui ta mobiliseeriti 18. aastase noorukina õnnestus tal üksinda põgeneda Rootsi, kus ta õppis uue elukutse ehitussektoris.

Tööka ja edaspüüdva inimesena omab ta Arlövis omaehitatud ilusa maja. Kaasmaalastega ei ole ta kaotanud rahvuslikku sidet ja on neid alati aidanud kas nende kodude ehitamisel või ümberkorraldamisel. Selskondlikul alal on ta Malmö Eesti Laskurklubi "Kütt" asutajaliikmeid ja kaasategijaid laskevõistlustel. Kuulub Lundi PK liikmeskonda.

Tagasihoidliku ja rahuliku olemisega on ta sümpaatseks inimeseks, kel palju sõpru. Need kõik õnnitlevad teda ta suurel sünnipäeval.

O.V.

Eesti Mängude juubelipidu Lakewoodis

LAKEWOOD (VES). – 20-ndad Eesti Mängud USA-s kujunesid suurearvulise eesti nooruse kokkutulekuks nii sportiaste, esinejate kui publikuna, moodustades enamiku ligemale 1700-pealisest rahvahulgast, kes kolme päeva kestel elasid kaasa pidustusile.

Mängude avaõhtul sadas küll tihedat vihma, kuid ilmateadete kiuste oli laupäeva õhtupoolik Lakwoodis sademeteta, võimaldades peapidustuste soodsa läbiviimise, samuti ei seganud ilmastik enamikku võistlustest samal ja mängude kolmandal päeva. USA eesti nooruse kõrval, keda oli saabunud peagu üle kogu maa, olid lubatult kohal ka Kanada eesti sportlased üle poolesaja pealises koosseisus, kes ööbisid seltsimaja juures omas "telkidekülas".

Peagu kõigist võistlusaladest oli osavõtt rohkearvuline. Nii, näiteks, võistles staadionil kergejõustikus 86 noort, lauatennises oli üllatavalt 50 võistlejat, leskerajal 30, veeremängijaid 23, ujujaid üle poolsaja jne.

Kohal oli ka ürituse aupatroon E.V. esindaja Ernst Jaakson ja Lakewoodi linnapea John Franklin, kes mõlemad sõna võtsid. Kanadast oli tervitajaks "Kalevi" esimees Erich Roodus.

Sportlased defileerisid lippudega, esinesid ühendatud rahvatantsijad, solistid Heinz Riivald ja Harri Verder, näitleja Guido Möölman ning õhtul toimus valguspidu võimlejate esinemistega.

Madis Virro ja Marje Koldu abiellusid Torontos. Laulatas õp. Andres Taul.

Oskar Sepp in memoriam

23. augustil suri Torontos oma 80-ndal eluaastal tuntud Saaremaa majandus- ja ühiskonnategelane Oskar Sepp.

Ta oli sündinud Kuressaares pangaametniku pojana 7. märtsil 1895, õppinud kohalikus gümnaasiumis ja siirdunud merele 18-aastasena, et saavutada nõutavat praktikat õpingute jatkamiseks Riia kõrgemas merekoolis. Neile plaanidele tõmbas kriipsu peale I Maailmasõda. Ta jäi aastaiks välismeredele, töötas mõne aja ka EV Londoni saatkonnas ja naasis kodusaarele 1922.

Kuni põgenemiseni 1944 toimis Oskar Sepp a/s Joh Kahu ja Ko juures, olles suurema osa sellest ajast ettevõtte tegelikuks juhiks. Selle kõrvalt oli ta kaasasutajaks ja -oanikuks mitmeis teistes Kuressaare ettevõtteis, nagu parketitööstus, tellisetehas, transpordifirma ja Saaremaa Rahva Ühispank. Suurema panuse andis ta laevanduse alal, kus toimis alul mootorpurjeka "Saaremaa" ja hiljem "Juhani" korrespondentreederina. Viimane kujunes 1944 muide "valgeks laevaks", mis päästis üle 10 000 inimese, peamiselt eesti-rootsilasi Rootsi.

Oskar Sepp on olnud lühemat aega Kuressaare linnavolinik, linnanõunik ja abilinnapea, ajalehe "Meie Maa" vastutav toimetaja, Saaremaa Merespordi Seltsi asutaja- ja juhatusliige jne. Ta oli liige eksklussiivses 24-nda veebruari klubis.

Rootsis töötas ta alul tõlgina laagrites ja tööametis. Asudes 1945 elama Stockholmi, oli ta alul arhiivitööl ja hiljem ametnik Statistiska Keskbüroos. Selle kõrvalt tegutses Sergo ja Susi laevandusettevõttes ja oli liige Rahvuslikus Koostöö Keskuses.

Alates 1951 viibis ta Torontos, kus töötas ametnikuna raalialal, kuni pensionile minekuni 1966. Pensionärina kuulus ta mõned perioodid Toronto Eesti pensionäride ühingu juhatusse.

Oskar Sepp abiellus 1925 Tallinnas "Riigi Teataja" korrektori Selma Eritsiga. Neil on kolm poega, kelledest vanim Reino on laboratooriumijuhtaja Stockholmis, Jüri ehitusala spetsialist Torontos ja noorim Peeter arhitekt ja provintsi kunstinõunik Torontos. Lisaks lesele ja poegadele jäävad lainama kolm miniat, viis lapselast ja kaks õde.

Nurejev ja Moskva

NEW YORK (VES) – Balletitäht Rudolf Nurjejev, kes mõni aasta tagasi valis vabaduse ja palus Inglismaal eksiilõigust, tahab nüüd sõita N. Venesse, et külastada oma haiget ema. Ta on korduvalt saatnud viisa saamiseks palveid N. Liidu võimudele, kuid pole saanud mingit vastust.

N. Vene seaduste järele Nurjejev langeks Venes karistuse alla, "ärahüppamine" on seal karistatav kuritegu. Kui N. Vene annaks Nurjejevile viisa ja ta sõidaks Venemaale, peaksid võimud laskma ta arreteerida. Kuna aga Nurjejev on liiga kuulus, siis see tekitaks ülemaailmse tormi. Nii ei jää Moskval muud üle, kui vaikida. Nad ei sõanda Nurjejevile ka mitte eitavalt vastata, sest siis läheks asi ajalehtedesse ja tekitaks lääne avalikkuses ebameeldivat reaktsiooni.

STOCKHOLM

Pensionäride kokkutulek

Pensionäride Ühingu liikmete esimene sügisene kokkutulek toimub teisipäeval, 10. sept. kell 13 Eesti Majas, Walling. 34. Kõneleb Kristjan Meikop teemal "Suviseid muljeid Austriast ja Saksamaalt". Osavõtta soovijate registreerimine vajalik hiljemalt reedeks, 6 sept. tel. 38 68 60, 81 53 73 või 26 58 22.

Aado Velmet suri Eestis

Tallinnas suri 13. augustil helilooja Aado Velmet 64 a. vanaduses.

Aado Velmet oli sündinud Hiiumaal Käina vallas 15. märtsil 1910. Lõpetas Haapsalu Läänemaa õpetajate seminari ja tööts koolиõpetajana Hiiumaal. Alustas siis õpinguid Tallinna konservatooriumis, millise lõpetas 1937, töötades seejärele muusikaõpetajana, koorijuhina ja alustades oma heliloominguga. Lõpetas 1947 ka Heino Elleri kompositsiooniklassi. Oli seejärele Konservatooriumi õppejõuks puhkpillide alal. Ta on kirjutanud soolo- ja koorilaule, sageli rahvaviiside aineil.

Kohalik elu

ESKILSTUNA

Vaimulik lauluõhtu

31. augustil kell 17 toimub vaimulik lauluõhtu Eskilstuna Filadelfia kiriku kõrvalsaalis, Smedjegatan 23. Lauluga esinevad Lauri kvartett ja laulukoor Stockhoåmist. Lauluõhtu lõpetatakse ühise koosviibimisega kohvilauas. Kõik südamest teretulnud!

LUND

Eesti keele start

Eesti keele õpetus oma õppeliini näol teostub Lundi ülikoolis Soome-ugri Seminari juures nüüd juba kolmandat aastat. Eeloleval sügissemestril on avatud kõik kolm õppenivood – A.B ja C, vastates alam-, kesk- ja ülemastme kavadele, kokku 60 punkti ulatuses. Soovijate leidumisel moodustatakse erigrupid võõrkeelse päritoluga õpilastele.

Sügispoolaasta avakoosolek eesti, harus toimub esmaspäeval 2. septembril kl 14.15 Soome-ugri Seminari ruumides Sparta üliõpi,laskeskuses. Registreerimine on võimalik kuni 17 sept. pärast seda on õppetöösse liitumine võimaldatud vaid eriloa taotlemisega. Õppepoolaasta "uudiseks" on ka asjaolu, et Lundi ülikoolis peab semestrimaks nüüd olema tasutud enne registreerimist, kuna õppemaksu mittetasunute registreerimine on keelatud. Kevadpoolaastal oli Lundis registreeritud 32 eesti keele õppijat, nende hulgas mitmeid rootsi ja soome emakeelega üliõpilasi. üks A-kursuse eksamisooritaja oli pärit Kaliforniast. Viibides stipendiaadina Euroopas, kasutas ta ühtlasi juhust eesti keele õppimiseks Lundis.

Soomeugri Seminari aadress Lundis on: Seminariet för finsk-ugriska språk Tunavägen 39 C, 223 63 Lund. Tel. 046/12 46 20 – 1086.

STOCKHOLM

Bridzh algab

Stockholmi Eesti Tenniseklubi bridzhi-sektsiooni sügishooaeg algab esmaspäeval 2. septembril korralise bridzhi mänguõhtuga Eesti Majas, Wallingatan 34, algusega kell 18.15. Algavad üheõhtu võistlused.

1974.a. Eesti Meistrivõistlused toimuvad Stockholmis laupäeval 28. septembril Eesti Majas. Meistrivõistluste kohta lähemaid teateid hiljem.

STOCKHOLM

Eesti Pühapäevakool

Pühapäeval, 1. septembril kell 10 hommikul alustab uuesti sügistegevust Eesti Pühapäevakool, Stockholmi Eesti Nelipühikiriku ruumides, Bråvallagatan 11, St. Eriksplani T-peatuse lähedal. Lähemat informatsiooni annab Allan Laur tel. 0760/845 22, päeviti 0758/560 55. Teretulnud on kõik endised ja uued lapsed.

STOCKHOLM

Esinduse Naisring

Esinduse Naisringi sügishooaja esimene kokkutulek on kolmapäeval, 4. septembril kell 17.30 Esinduse ruumes, Sandhamnsgatan 1.

Ka uued liikmed on südamest teretulnud!

†

Lühikese raske haiguse järele lahkus meie unustamata armas

Oskar Sepp

Sünd. 7/3 1895 Kuressaares
Surn. 23/8 1974 Torontos

Sügavas leinas mälestavad

ABIKAASA SELMA
Torontos

POEG REINO
perekonnaga Stockholmis

POJAD JÜRI ja PEETER
perekondadega Torontos

ÖED MARIE ja MARTA
Eestis

NAISEÖDE AINO AAREMÄE
Stockholmis

†

Armast

Juhan Viilip'it

leinavad

EUGEN IRV

ELMAR KOHH

JÜRI KULDKEPP

HUGO OKASMAA

JUSSI ROMOT

LEO URM

perekondadega

EDUARD MÄGI

†

Head söpra

Juhan Viilip'it

mälestab kurbuses

ELLA RAUDSEPP

Südamlik tänu kõigile, kes minu unustamata armast abikaasat

Hendrik Järve't

rohkete pärgade ja lilledega tema viimasele puhkepaigale asetamisel austasid ja minu sügavas leinas mulle rohkesti kaastunnet avaldasid.

ELISAVETA

Ameerika Hääl . . .

Algus lk. 1

Kõige värskemaks jõuks Ameerika Hääle Eesti saadetes on teatriteadlane, luuletaja, kirjanduskriitik ja majanduse analüüsija Ilmar Mikiver, kes kuulub toimetusse 1973 algusest alates. Siinjuures tuleb aga mainida, et Mikiveri staazh Ameerika Hääles on palju vanem kuna ta töötas aastatel 1954—1959 Saksamaal Münchenis asunud Ameerika Hääle eestikeelsete saadete toimetuses. Teatavasti Münchenis saadeti hiljem lõpetati. Mikiver on praegu Eesti Teenistuse abijuhataja kohustetäitjaks.

Toimetuse on töötajate jaotatud vastavalt ametikohtadele ja oskustele ning võimetele. Seejuures enamik toimetuse liikmeid esineb ka diktoritena, kõneledes ja teadustades kas lindile või otse elavasse saatesse. Väljaspool toimetuse koosseisu kasutatakse diktorina osa-ajalise abijõuna Mai-Kaja Korki. Eestikeelsed saated omavad ka mitmeid väljaspool toimetuse koosseisu seisvaid pidevaid kirjasaatjaid, keda võiks kutsuda helikirjasaatjateks, kuna sageli nende kaastöö saabub toimetusse juba helilindil.

Nende hulka kuuluvad juba algaastaist eestikeelseis saadetes töötanud, aga hiljem pensioneerunud kirjandusteadlane Mall Jürma ja kirjanik PEdro Krusten, Stockholmist "Eesti Päevalehe" toimetaja Juhan Kokla ja New Yorgist Kadi Taniloo-Tekkel ning "VES" toimetaja Harald Raudsepp. Aegajalt teeb kaastööd Bostonis elav muusikamees Endel Kalam, käsitledes muusika ja kultuuriküsimusi.

Seoses kauaaegse juhataja J. Kitzbergi pensioneerumisega ning Imre Lippingu lahkumisega on Ameerika Hääle eestikeelsete saadete toimetus praegu alamehitatud ja vajaks rohkem tööjõudu. Küsitav aga on, millal ja kas üldse täiendavad komplekteerimised aset leiavad, sest Washingtoni valitsusasutustes on seoses majandusliku kokkuhoiupoliitikaga taas rakendamisel nn. kinnikülmutamine ja sellega uute isikute töölevõtt raskendatud.

Samuti teeb muret eestikeelsete saadete toimetuse suhteliselt kõrge vanus, mitte küll niivõrd praktilise igapäevase töö osas, kuid vaatega tulevikule. Mitmed nooremad jõud on paaril viimasel aastal toimetusest lahkunud, ning nüüd lahkub ka verevärskenduseks mõnede aastate eest toimetusse toodud noor ajaloolane Imre Lipping.

Ameerika Hääles, miiline on USA Informatsiooniagentuuri üheks alaosakonnaks ja allub koos sellega USA Välisministeeriumile (State Separtment) töötab nooremaid eestlasi väljaspool Eesti Teenistust. Varem eestikeelsetes saadetes töötanud Gunnar Paabo on paregu rezhisööriks Kaug-Ida osakonnas ning samuti varem eesti osakonnas töötanud Ilme Pagi on Ameerika Hääle eksekutiivosakonnas ametis treeninguprogrammide juhatajana.

Eestlasest kõrgeimat positsiooni Ameerika Hääles omab 43-aastane Vello Ederma, kes on üldpäevauudiste osakonnas ühe vahetusd vahetuse juhatajaks, milline koht ületab teenistusastmelt Eesti osakonna juhataja oma. Kui lisada need kolm pärast pensioneerumisi ja lahkumisi järgijäänud seitsmele eestikeelsete saadete teenistujale, siis töötab Ameerika Hääles praegu kogusummas kümme eestlast.

Pikemat aega on eestikeelsete saadete toimetuses töötanud ka Aasta Rice, neiupõlvenimega Türner, kes praegu kuulub toimetuse koosseisu rezhissöörina. Aasta Türner-Rice õppis Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas ja on lõpetanud USAés samuti õigusteaduskonna magistri kraadiga. Pr. Wilhelmine Kusse toodi üle eestikeelsete saadete juurde 1967 Ameerika Hääle ühest teisest osakonnast. Päritolult on pr. Kusse Läti eestlane, elas enne põgenemist Riias, kus õppis Riia Ülikoolis politiitlist teadust. Lauljannana tuntud ja Juliardi muusikakooli lõpetanud Ive Patrason, vahepealne pr. Ainso ja nüüdne pr. Leesment, tuli Eesti saadete osakonda tööle 1972.

Tartu Ülikooli õigusteaduskonna lõpetanud ja Paides noore ajakirjanikuna tegutsenud Evald Roosaare, kes on tuntud ka skautliku liikumise tegelasena, tuli toimetusse 1966. Enne seda töötas Roosaare pikemat aega Vaba Euroopa organisatsiooni juures ja ta on New YOrgi Ülikooli õigusteaduskonnas saavutanud magistri kraadi rahvusvaheliste suhete alal.

Kanadast kutsuti 1972. toimetuse koosseisu Torontos ilmuva ajalehe "Vaba Eestlane" toimetaja ning näitekirjanik Ilmar Külvet, kes alustas ajakirjanduslikku tegevust juba kodumaal.

†

Kauaaegset perekonnasõpra

Oskar Sepp'a

mälestavad kurbuses

PAUL PAPP
perekonnaga

MARTA ja VALTER
DAUGULL

†

Armas sõber

Juhan Viilip

on jäädavalt lahkunud.

Mälestavad leinas

perekonnad:

ELMAR ANDERSON

FELIX HALLIK

KARL KOOK

KONSTANTIN KÄRK

EDGAR MUTTIKAS

JOH. MÜHLBERG

FELIX OJANDI

MIKK PÕLDE

ARTUR TASKA

ADOLF WIRMA

†

Ootamatult lahkunud armast

Juhan Viilip'it

mälestavad kurbuses

SALME ja HERBERT
ANU ja KOIT
ALEKSANDER

Oma armast abikaasat

Anton A. Univer'i

mälestab tema II surma-aastapäeval 30. augustil

WILHELMINE

– – –

Sa läksid, tee viis lahku meid
— Sind leinan nüüd.

Igavene mälestus!

Kohalik elu

GÖTEBORG

Naiskoori tegevus algab

Göteborgi Eesti Naiskoor alustab oma sügishooaja tegevust lauluharjutusega teisipäeval, 3. sept. kell 19 Eesti Majas, Drottninggatan 27.

Palutakse kõiki lauljaid kohale ilmuda.

GÖTEBORG

Meeskoor tegevuses

Göteborgi Eesti Meeskoor on pärast suvevaheaega alustanud jälle tegevust. Esimene kokkutulek leidis aset reedel, 23. augustil Eesti Majas. Harjutused toimuvad edaspidi — nagu varemgi — Hvitfeldtska Gymnasieti muusikaklassis (Rektorsgatan 2) teisipäeviti algusega kell 18.30.

Kõiki seniseid lauljaid palutakse lahkesti harjutustest osa võtta. Ja uusi lauljaid soovitakse meeleldi näha. Nendele üteldakse siinkohal südamlik teretulemast!

Tegevuskava esimeseks ülesandeks on esinemine Lõuna-Rootsis. Oktoobris.

STOCKHOLM

Sauna- ja marjapäev Veskijärvel

Laupäeval 7. septembril alates kella 11-st on Veskijärve saun uuesti köetud esimeseks saunapäevaks pärast suvist vaheaega. Miks mitte ära kasutada toredat hilissuvist päeva kombineerides saunaskäiku marjanoppimisretkega. Kuigi viimasel ajal on ilmastik olnud liiga kuiv, leidub "õigetes kohtades" seenigi. Saunakaardi omanikel ja osanikel on saun tasuta — teised saunalised tasuvad kr. 5: —. Teretulemast!

STOCKHOLM

Eesti Fotoklubi

Stockholmi Eesti Fotoklubi alustab oma sügist hooaega kesknädalal, 4. sept. Eesti Majas, algusega kell 19. Nagu eelmiste aastate kavakohaselt alustame oma sügist klubitegevust arutlusõhtuga, kus vaatluse alla tulevad klubiliikmete suvised fototulemused. Ühtlasi kasutame kokkutulekut hooaja tegevuse kui ka fotoala uudiste arutluseks. Kõik fotohuvilised on teretulnud.

Balti. . .

Algus lk. 1

ole pörmugi õnnelikud anastuses, et baltlased kavatsevad Austraaliat hakata boikoteerima, et Austraalia-N.Liidu sobimus on uueks Ribbentropi-Molotovi-paktiks. "Kängurust ja vene karust saab bumerang" ennustati ühel plakatil.

17. augustil demonstreerisid balti organisatsioonid ka USA pealinnas Washingtonis, kusjuures rongkäik läks ka lähedalt mööda, kuid politsei ei lubanud minna maja eest läbi. N. Vene saatkonnast. Balti esindajad eesotsas eestlase Mäido Kariga andsid üle Austraalia suursaadikule Michael McKeownile protestimemorandumi. Saadik köneles balti esindajatega pool tundi. Eestipoolseks demonstratsiooni korraldajaks oli Washingtoni Eesti Selts. Eestlasi oli kõige rohkem, paljud naised rahvariideis. Kanti rahvuslippe ja plakateid, jagati selgitavaid lendlehti.

Austraalia suursaadik saaatis kirja Ülemaailmsele Balti Nõukogule (esimees Ilmar Pleer), mis on vastuseks organisatsiooni poolt esitatud protestikirjale ja kus suursaadik veel kord rõhutab, et Austraalia ei tunnusta mingil viisil viisi, kuidas Eesti, Läti ja Leedu vägivaldselt liideti N. Liidu külge. Kuid N. Liidul on seal olnud efektiivne jurisdiktsioon 30 aastat. . . vabandab saadik. (EPL/VES)

– – –

Kesknõukogu

Algus lk. 1

Jaakson vastavate eesti organisatsioonide, EEsti Rahvuskomitee ja Ülemaailmsete Eesti peakomitee poole, et need küsimuse otsustaksid. E.V. esindus peab osavõttu Philadelphia pidustustest Eesti propaganda sisukohast üldimalt soovitavaks.

Koosolekul asuti samuti seisukohale, et esinemine oleks kasulik, kuid Ü.E. Päevade peakomitee esimees Kaljo Popp juhtis tähelepanu raskustele, mis sellega on seotud, kuna see suurendaks tunduvalt Baltimores toimuvate Eesti Päevadde korraldajate töökoormust. Esialgselt on pidanud Philadelhpia asutistega eestlaste esinemise üle läbirääkimisi kohaliku eesti koguduse esimees Evald Rink Wilmingtonist.

Otsustati vajalikuks pidada ka Balti rahvusgruppide ühise asjaajaja rakendamist täistöötajaga Washingtonis.

Teatrihuviline!

Stockholmi Eesti Teater otsib etteütlejat. Väike tasu ja lõbus seltskond. Teatada Elo Rähnale — tel. 11 31 16.

Vandeadvokaat

Leo Parre

Jur. kand.

Nybrokajen 17, Stockholm.

(Kuningl. draamateatri vastas)

Tb-peatus Östermalmstorg

Tel. 20 18 12 — 10 80 63

Vastuvõtt kl. 9—18, laup. kl. 9—14.

Tagasi jõudnud

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Televisioonprogramm

TV Lördag

Suomenkieliset ohjelmat:
Finskspråkiga program:
16.30 Antti Rajamäki — urheilija.
Antti Rajamäki — idrottsman.
16.55 Kehitysmaa tansania. Väri. Elämää kehitysmaassa ja Suomen kehitysalueella.
U-landet Tanzania. Färg. Om livet i ett u-land och i ett av Finlands u-områden.
17.30 Aktuellt i veckan. Färg. Textat.
17.55 Helgmålsringning. Färg. Från Kung Karls kyrka i Sörmland.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05 Afrikas konstgjorda sjöar. Färg. Afrika får betala ett högt pris när man nu på många ställen dämmer upp de stora floderna för att utvinna energi.
18.50 Musik på bruket. Färg. Film av Ralph M. Evers om Orrefors bruksorkester.
19.00 Robert. Färg. Novellfilm av Peter Schildt efter en novell av Maud Reuterswärd.
19.20 Kalendern. Färg. Kring veckans baroø-u yam.
19.30 Pedalkraft. Färg. Det säljs idag fler cyklar än bilar i USA och det går åt samma håll här hemma. Om cykelns historia, dess växande betydelse och plats i dagens samhälle handlar det här BBC-reportaget.
20.15 Med en gnutta flax. Färg. Musikalisk frågelek med Lennart Swahn och revyfolk från hela landet. Domare: Torbjörn Johnsson. Artister: Lisa Englund och Hans Lindgren.
21.00 Aktuellt, väder.
21.30 TV-nytt.
21.35—22.45 Madigan. Färg. Amerikansk detektivserie med Richard Widmark i rollen som kriminalinspektör Dan Madigan. 1. Operation New York City.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.
17.30 En saga från havet. Färg.
17.50 ca Bonk och Binkie. Färg. Belgisk tecknad film.
18.00 Sant och sånt. 1. Om rörliga bilder, fel fart, bilder som blir elektricitet m m.
18.30 Prinsessan med den långa näsan. Färg. Saga från England.
19.00 I naturen med Nils Dahlbeck. Färg.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Landru — farlig man. Färg. Fransk långfilm från 1962. Regi: Claude Chabrol.
I rollerna: Charles Denner, Michele Morgan, Danielle Darrieux, Hildegard Knef, Juliette Mayniel, Stephane Audran.
21.50 Sommar med Carl-Anton. Färg.
22.30—22.35 TV-nytt, väder.

TV Söndag

11.00—12.15 Gudstjänst. Färg. Från Immanuelskyrkan i Stockholm.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05 Varför rusar dom bara ut? Färg. Om varför vi aldrig kan lita på barn i trafiken. n
18.35 Tre från Funäsdalen. Färg. Om tre målare i fjällmiljö.
18.45 Virtuos i studio. Färg. Valthornisten Hermann Baumann spelar och berättar för Sten Andersson. Musik av bl a Mozart, J. Strauss d y och Chabrier.
19.30 Kvinnan. Färg. Film om synen på kvinnan förr i världen och fram till våra dagar.
20.05 Vykort från Florens. Färg.
20.10 Kättvisa skipas. Färg. Del 11:
21.00 Aktuellt, väder.
21.30 TV-nytt.
21.35 Sportspegeln.
22.05—22.40 Sommarföljetongen: Palatset. Färg. Toivo Pawlo läser sista avsnittet av Almqvists berättelse.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.
17.30 De tre vandringsmännen. Färg.
17.45 Med karta och kanot. Färg. Världsmästarna Ulla Lindkvist och Rolf Pettersson lär dig orientera och paddla.
18.10 Mamma gifter sig. Finsk TV-pjäs om Maaria, 7 år, som bor tillsammans med sin mamma.
19.00 "Att det skulle bli sådana tider". Färg. 85-årige f d stenhuggaren John Sandberg, Ljungby, berättar om sitt långa och strävsamma liv. Textat.
19.30 Rapport med väder och sport.
20.10 En värld i krig. Färg. Engelsk serie om andra världskriget. 1. Revansch för Tyskland!
1933 kom Hitler och nazisterna till makten i Tyskland på ett program som bl a krävde återlämnande av de områden tyskarna måste avträda i Versaillesfreden 1919. Den aggressiva tyska utrikespolitiken förde mot slutet av 30-talet Europa allt närmare ett storkrig.
21.00 Söndagsdeckaren: Columbo — amerikansk polisserie med Peter Falk. I övriga roller: Donald Pleasence, Gary Conway, Joyce Jillson, Julie Harris.
22.35—22.40 TV-nytt, väder.

TV Måndag

Skol-TV:
9.00—9.10 Switch on! åk 3. 2.
9.20 Varför svenska, färg. Gymnasiet.
9.45—10.00 Musik 3. Lågstadiet.
10.10—10.25 Att uppleva naturen. Färg. Mellanstadiet.
12.20—12.40 Nordens natur och klimat. 2. Bygd i norr. Högstadiet.
13.35—14.00 Verkstadindustrin genom kameraögat. Färg. 1. Verkstad i skola och verklighet. Gymnasiet.
14.30—14.50 Lärarprogram: Musik 4. Mellanstadiet.
16.30—17.00 Halvfem. Just det. En annorlunda pekbok — tecknad film av Peter Bergman, Tom Martinsson, Antonio Gago dos Santos och Jan Sundström.
Så här gör man i trafiken . . . Del 1: Hej, här går man!
Fantastica — lek med teknik och pantomim.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05—18.30 Elefantpojken. Färg. 2. En chans i livet.
19.20 Domaren — pjäs av Vilhelm Moberg i TV-bearbetning av Sigvard Mårtensson och Pi Lind. Färg. Regi: Pi Lind.
I rollerna: Sven Wollter, Per Ragnar, Margita Ahlin, Lennart Gregor, Kjerstin Dellert, Kent Andersson, bkarl-Axel Häglund, Tommy John son, Manne Grünberger, Gertruc Bodlund.
21.00 Aktuellt och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35—22.05 EM i friidrott. Färg. Sammandrag från Olympiastadion i Rom. Bo Hansson och Sven Plex Petersson.

TELEVISION 2

17.00—19.20 EM i friidrott. Färg. Direktsändning från Olympiastadion i Rom. Bo Hansson och Sven Plex Petersson.
17.25 ca TV-nytt, väder.
19.20 Sydnytt, Västnytt, Mittnytt, Nordnytt.
19.30 Rapport med väder.
20.15 Jazzbio. Leif Anderson visar gamla jazzkortfilmer. Medverk: Gene Krupa, Anita O'Day, Roy Eldridge och Cab Calloway.
20.25 Så räddar vi jorden från en överbefolkningskatastrof — samtal mellan deltagare i FN:s befolkningskongress. Färg.
Programledare: Per Grevér.
21.00 Snille Blixt för överslag. Färg. Ville Blixt, 37, metallarbetare, fick smeknamnet Snille när han gått en studiecirkel i Matematik på nytt. Gary Engman intervjuar.
21.15 Såg ni i somras: Vem dödade Helli. Ur sommarens faktaredaktion repriseras filmen om Helli, som för knappt ett år sedan bara 31 år gammal gick en bråd död till mötes. Hon var finsk zigenare, en av de få som talar svenska.
22.35—22.40 ca TV-nytt väder.

TV Tisdag

Skol-TV:
9.00 Vårdkunskap åk. Ib 3 arbetsområden. 1. Frisk eller sjuk? Gymnasiet.
9.20—9.40 Matematik, åk 5. 1. Bråk.
10.00 Switch on! åk 3.
10.10—10.30 Afrika i dag. 1. Hos familjerna Chileshe och Chitenta. Mellanstadiet.
12.20—12.40 Människan och naturen. 1. Äta och ätas. Mellanstadiet.
13.10—13.25 Cell, vävnader och rgan. I. Kanindissektion. Gymnasiet.
14.30—14.50 Lärarprogram: Samverkan förskola — lågstadium. 1. Kommunikation ett samspel.
16.30—17.00 Halvfem. Tisdagskul med teckenspråk och clownen Manne kommer tillbaka.
Så här gör man i trafiken . . . För alla greksika barn.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05—18.30 Upprr. Färg. Kombinerad dock- och spelfilm av eleven från Dramatiska Institutet Jiri Tirl.
19.30 Läkaren och befolkningsexplosionen. Färg. 1974 har av FN proklamerats som "Befolkningsåret". Läkarnas Världsorganisation anordnar den 4—6 september en internationell konferens i Stockholm. Claes Wirsén diskuterar de hetaste frågorna med några av deltagarna.
20.00 José Feliciano — konsert från Falkoner Teatret i Köpenhamn. Färg.
20.30 Nisse — varför det? Färg. Nils Linnman svarar på frågor kring natur och djur och avslutar med att presentera valrosskolonin.
21.00 Aktuellt, väder.
21.30 TV-nytt.
21.35—22.05 EM i friidrott. Färg. Sammandrag från Olympiastadion i Rom. Bo Hansson och Sven Plex Petersson.

TELEVISION 2

15.50—18.45 EM i friidrott. Färg. Direktsändning från Rom. Bo Hansson och Sven Plex Petersson.
18.30 ca TV-nytt, väder.
19.20 Sydnytt, Västnytt, Mittnytt, Nordnytt.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Onedin linjen — ny serie i tretton delar om kapten James Onedin och hans kamp för att behålla sitt rederi. 1. Skeppsbrott.
Medverk: Peter Gilmore, Jessica Benton, Michael Billington, Howard Lang, John Phillips, Kate Nelligan, James Garbutt, Mary Webster, David Garfield.
20.55 Vardagslagen. Färg. När man ska låna ut pengar till en vän.
21.00 Dokument utifrån. Färg. Internationella reportage.
21.40 Såg ni i somras: Patrick och Sylvie. Ur sommarens faktareportage repriseras den franska filmen om Patrick, en 9-årig skolpojke i franska landsorten, som har växt upp i en harmonisk, ombonad medelklassmiljö och Sylvie, skolflicka i samma ålder, som bor i utkanten av Paris och växer upp under helt andra förhållanden.
22.40—22.45 TV-nytt, väder.

TV Onsdag

Skol-TV:
12.00 I Latinamerika. Färg. 1. Latinamerikanska bilder. Mellanstadiet.
12.20 Världens natur och klimat. 1. Klimatet och människan. Högstadiet.
12.45—13.10 Varför svenska. Färg. Gymnasiet.
13.35—13.55 Fortplantning, ärftlighet och utveckling. 1.a Snart . . . .
1.b "2 hg sidfläsk, men magert". Högstadiet.
16.30—17.00 Halvfem. Just det. En annorlunda pekbok.
Så här gör man i trafiken . . . För finska barn.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05—18.30 Vår fantastiska värld — upptäcktsfärd med lexikon och filmkamera. Färg. Vid jordgloben: Arne Weise.
19.30 Dansen och människan — om varför människan vill dansa, varför alla folk på jorden dansar. Färg.
20.00 Stora grupper av människor . . . "Det är kul att se att man har vänner fast man bor i en storstad". Det är en replik ur den här filmen som handlar om tre familjers liv i det nya bostadsområdet Hallunda/Norsborg utanför Stockholm.
21.00 Aktuellt, väder.
21.30 TV-nytt.
21.35 EM i friidrott. Färg. Sammandrag från Rom. Bo Hansson och Sven Plex Petersson.
22.05—23.30 Ligan bakom lagen — AMERIKANSK LÅNGFILM

TELEVISION 2

16.20—19.20 EM i friidrott. Färg. Direktsändning från Rom. Bo Hansson och Sven Plex Petersson.
17.25 ca TV-nytt, väder.
19.20 Sydnytt, Västnytt, Mittnytt, Nordnytt.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Bibban, 49 — pjäs av Stig Ossian Ericson. Färg.
Om Bibban, 49 år och ensamstående yrkeskvinna. Regi: Stig Ossian Ericson.
Medverk: Björn Gustafson, Kristina Adolphson, Karin Ericson, Eva Callenbo, Maj-Britt Nilsson, Ulf Brunnberg, Stefan Böhm, Stig Palm.
21.30 Såg ni i somras: Änglavärd. Färg. Ur sommarens faktareportage repriseras Leif Furhammars program om bokmärkens rosiga verklighet.
22.05 Fotboll: Sverige—Holland. Färg. Sammandrag av landskampen på Solna Fotbollstadion. Bengt Grive.
22.55—23.00 TV-nytt, väder.

TV Torsdag

Skol-TV:
9.45—10.05 Att vara handikappad. 1. Björn 34 år, handikappad. Gymnasiet.
10.10—10.30 Afrika i dag. 1. One Zambia — one nation. Mellanstadiet.
10.35—11.00 Verkstadsindustrin genom kameraögat. Färg. 1. Verkstad i skola och verklighet. Gymnasiet.
12.20—12.35 Se, lyssna och uppleva. 1. Naturen som formgivare. Mellanstadiet.
12.45—13.05 Vår bild av världen, 1. Färg. Mellanstadiet.
13.35—13.55 Biologisk orientering. Färg. 1. Naturens mångfald. Högstadiet.
14.00—14.20 Materia. 1. Mannen som gör vatten. Högstadiet.
14.30—14.50 Lärarprogram: Musik 5. Mellanstadiet.
16.30—17.00 Halvfem. Just det. En annorlunda pekbok.
Så här gör man i trafiken . . . För jugoslaviska barn.
Familjen Bark.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt, väder.
18.05—18.30 Ett sån't djur. Färg. För djurdiggare i alla åldrar med Nils Linnman.
19.15 Mandrin. Färg. Del 8.
20.10 Vardagslagen. Färg. Vad gör man när man ångrar ett köp? Textat.
20.15 Konstverk berättar. Färg. Gunnar Dahmén plockar frm några bamla bildbekanta: Rida ranka, Valdemar Atterdag, Kan Du inte tala, Grindslanten och några till.
20.30 Porträtt av en ung flicka. Vad är det som driver en ung flicka till att prostituera sig? Denna danska film berättar om en Köpenhamnsflicka och varför hon valt att leva sitt liv på det sättet.
21.00 Aktuellt, väder.
21.30 TV-nytt.
21.35—22.05 Kirurgernas århundrade. Färg. 10. Ett fiasko. Ferdinand Sauerbruch, pionjär inom thoraxkirurgin, var ännu ung och okänd när han 1903 anmälde sig till tjänstgöring vid kirurgiska kliniken i Breslau hos den fordrande och fruktade professor Mikulicz. Programmet presenteras av Claes Wirsén. Gäst: professor Clarence Crafoord, världsberömd pionjär på thoraxkirurgins område.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Per svinaherde. H.C. Andersens saga om en fattig prins som tog jobb i kejsarens svinstia. Berättare: Sif Ruud.
17.50—18.00 Pojken och hägern — rysk novellfilm om en hägerunge.
19.20 Sydnytt, Västnytt, Mittnytt, Nordnytt.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Emilia, Emilia. Färg. Vi får möta Emilia som är pensionär och huvudperson i Reidar Jönssons roman Emilia Emilia!
20.10 Scener ur ett äktenskap av Ingmar Bergman. Färg. Del 2. Konsten att sopa under mattan.
Medverk. Liv Ullman, Erland Josephson, Gunnel Lindblom, Barbro Hiort av Ornäs.
20.50 Vardagslagen. Färg. Hur lånar man pengar billigast?
20.55 Anslagstavlan. Färg.
21.00 Strama tyglar. Färg. Att forma goda medborgare i det kommunistiska samhället är målet för Komsomol — en frivillig organisation där så gott som all bulgarisk ungdom är organiserad. Film av Lennart Olson.
21.35 Sportnytt.
22.05—22.10 TV-nytt och väder.

TV Fredag

Skol-TV:
8.30—8.45 Cell, vävnader och organ. 1. Kanindissektion. Gymnasiet.
9.20—9.40 Vår bild av världen 1. Färg. Mellanstadiet.
10.00—10.20 Switch on! 2. Lågstadiet.
12.20—12.40 Människan och naturen. 2. Vem har stört och förstört? Mellanstadiet.
14.00—14.25 Varför svenska? Gymnasiet.
16.30—17.00 Halvfem: Just det. En annorlunda pekbok. Så här gör man i trafiken. För turkiska barn. Knasbollarna.
17.25 Tapahtumia. Aktuellt magasin för finskspråkiga.
17.55 Meddelanden.
18.00 TV-nytt och väder.
18.05—18.30 Barnjournalen. Färg. Göran Palm och Lüfti Özkök om en by i Turkiet.
19.30 Greven av Monte Cristo. Färg. Del 1 av 2. Fransk-italiensk långfilm från 1961. Regi: Claude Autant-Lara.
I rollerna: Louis Jourdan, Yvonne Furneaux, Jean-Claude Michel.
21.00 Aktuellt och väder.
21.30 TV-nytt.
21.35 Under samma tak. Färg. 2. Äntligen ensamma.
I rollerna: Carroll O'Connor, Jean Stapleton, Sally Struthers, Raob Rainer.
22.00 Välj kurs! Färg. Tips om kurser i radio och TV.
22.10—23.10 Sportextra.

TELEVISION 2

15.50—19.20 EM i friidrott. Färg. Direktsändning från Rom. Bo Hansson och Sven Plex Petersson.
17.25 TV-nytt och väder.
19.20 Sydnytt, Västnytt, Mittnytt, Nordnytt.
19.30 Rapport med väder.
20.00 Showtime: Don Juan. Färg. Det spanska programmet Don Juan vann årets underhållningsfestival i Montreux.
20.30 Vaktparadernas vaktparad. Färg. Bo Ancker från The Edinburgh Military Tattoo 1974.
21.00 Drakar, drömmar — och en flicka från verkligheten. Färg. Bulgariska författare drömmer sig ofta tillbaka till det förflutna. Ava, en flicka från Gabrovo försöker befria sig från det. En film av Marianne Ahrne.
21.50 Såg ni i somras: Kärlek på lantmannagatan. Färg. En buskis kväll från Malmö.
22.45—22.50 TV-nytt och väder.